

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ เรื่องชุมชนบ้านถวายเป็นเพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านสันทราย อำเภอลำดอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1.1.2 สาระการเรียนรู้ : ประวัติศาสตร์

1.2 เอกสารที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

1.2.1 หลักการสอนประวัติศาสตร์

1.2.2 วิธีการทางประวัติศาสตร์

1.3 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านถวาย

1.4 เอกสารที่เกี่ยวกับทักษะการแสวงหาความรู้

1.4.1 ความหมายของทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.4.2 ความสำคัญของการให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

1.4.3 หลักการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

1.4.4 ลักษณะของการแสวงหาความรู้

1.4.5 แนวทางการส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

1.5 เอกสารที่เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

1.5.1 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

1.5.2 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

1.5.3 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

1.5.4 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียน

1.5.5 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

1.5.6 การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตาม สภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ขอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รักชาติและความภูมิใจในความเป็นไทย ซึ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มนี้ ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยกำหนด สาระต่างๆ ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมโยง สัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัด เข้าใจถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความ เข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ขอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถ นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก

สำหรับรายละเอียดสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในส่วนที่เป็น
แกนกลางสำหรับสถานศึกษาทั่วประเทศ มีสาระสำคัญดังนี้

ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการ
พัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเอง
อยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี
ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้าน
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข
ในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการ
ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลัก
เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการ
ของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบ
ที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต
ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและ
ภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์
ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม
ทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษาเอกสารหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมใน
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะพบว่าภารกิจสำคัญของครูสอน
สังคมศึกษา เริ่มด้วยความเข้าใจในสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน กำหนดไว้ 5 ประการ คือ

1.1 พัฒนาผู้เรียนให้เป็นปัจเจกชนที่มีคุณภาพ ซึ่งหมายถึงผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ
เฉพาะตน การเป็นปัจเจกชนที่มีคุณภาพ ก็ต้องมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ ใฝ่รู้ อุตสาหะ อดทน รู้ศักยภาพ
รับผิดชอบในหน้าที่ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รักเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง ฯลฯ

1.2 สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข นับเป็นหัวใจสำคัญของสังคมศึกษา คุณธรรมหลายอย่างที่ต้อสร้างเสริมให้เด็กตระหนักในความสำคัญการอยู่ร่วมกัน เช่นรักและเข้าใจครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมงาน คนรัก ผู้บริหาร รู้จักให้อภัย ช่วยเหลือผู้อื่น มีเมตตากรุณา เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างของบุคคล เป็นต้น

1.3 เข้าใจและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งหมายถึงการเป็นพลเมือง พลโลก(ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติ สังคมโลก) เริ่มด้วยการมีจิตสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีจิตสาธารณะ รักและภูมิใจในความเป็นไทย การเสียสละประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มพวกพ้องเพื่อรักษาประโยชน์ของสังคมและชาติ การยอมรับในความแตกต่าง การมีจิตอาสา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ

1.4 เข้าใจและเห็นคุณค่า และรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม อันเป็นวิกฤติของโลก ที่นับวันจะรุนแรง และมีผลกระทบกว้างขวาง เช่นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (ประหยัด คุ่มค่า) มีจิตสำนึกและจิตอาสา และมีส่วนร่วมในท้องถิ่นและประเทศ

1.5 รู้เท่าทันและปรับตัวในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงตามบริบทของเวลา การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ รู้เท่าทัน ข้อมูลข่าวสาร มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความสามารถในด้านการสื่อสาร

2. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน กำหนดไว้ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มี 8 ข้อ คือ 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต 3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้ 5. อยู่อย่างพอเพียง 6. มุ่งมั่นในการทำงาน 7. รักความเป็นไทย 8. จิตสาธารณะ ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสิ่งที่หลักสูตรคาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนไม่ว่าจะสอนวิชาใด สำหรับวิชาประวัติศาสตร์หากครูเข้าใจธรรมชาติวิชา ขอบเขต และหลักคิด (concept) ทางประวัติศาสตร์และนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรดังกล่าวด้วย เช่น ถ้าเข้าใจความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์ คือ เรื่องเล่า” ซึ่งเริ่มจากการ “รู้เรื่อง” ก่อนแล้วจึง “เล่าเรื่อง” ได้ ในแง่ของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนประวัติศาสตร์จึงเน้น การอ่าน การฟัง เพื่อจับใจความเรื่องหรือสรุปข้อเท็จจริงว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร พร้อมทั้งคิดวิเคราะห์ประเมินคุณค่าของข้อมูลดังกล่าวด้วยว่า น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ดังนั้นหากครูผู้สอนเข้าใจและรู้จักประวัติศาสตร์อย่างแท้จริงแล้วจะสามารถออกแบบการสอนให้บรรลุเป้าหมายสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 3 ประการ ที่กล่าวข้างต้นได้

สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ฉบับปัจจุบัน มีการจัดรวมไว้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โปรดสังเกตว่ามีการใช้คำว่า “ สาระการเรียนรู้” ไม่ใช่ “วิชา” หมายความว่า สาระการเรียนรู้เป็น
กลุ่มของศาสตร์ เนื้อหา กระบวนการ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมาไว้ด้วยกัน ประกอบด้วย ศิลธรรม
หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ซึ่งกลุ่มก่อนที่เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้
นี้โรงเรียนสามารถนำไปจัดใหม่เป็นวิชาที่หลากหลายวิชา ในแนวปฏิบัติสำหรับสาระประวัติศาสตร์
จัดให้เป็นรายวิชาต่างหาก มีเวลาเรียนเป็นการเฉพาะ ที่ปรากฏในตารางเวลาเรียนของหลักสูตร
สถานศึกษา สาระประวัติศาสตร์ มีมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน เป็นหลักการสำคัญของ
การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โคนมาตรฐานการเรียนรู้เขียนขมวดรวมเอาความรู้ กระบวนการและ
เจตคติที่สำคัญ อันเป็นลักษณะเฉพาะของประวัติศาสตร์เอาไว้ด้วยกัน

ในแต่ละมาตรฐานประกอบด้วยตัวชี้วัดที่บอกขอบเขต (scope) ของสาระที่ควรเรียน
ในแต่ละระดับชั้น และมีการเรียงลำดับชั้น (sequence) จากชั้นเล็กๆ ไปจนถึงระดับเด็กโต

รายละเอียดของมาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระประวัติศาสตร์ มีดังนี้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ
อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน
ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง
ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก
ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

จากมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน ข้างต้น สามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงสาระของ
ความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติด้านิคม ของทั้ง 3 มาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้
สัมพันธ์กัน

ความรู้	ทักษะกระบวนการ	เจตคติและค่านิยม
1. เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	1. การอ่านอย่างกว้างขวาง	1. ความรู้สึกมีส่วนร่วมอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม
2. ข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์	2. การสังเกต/การเปรียบเทียบ	2. ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม
3. วิธีการทางประวัติศาสตร์	3. การรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูล	3. ยอมรับในความแตกต่างของมนุษยชาติ
4. พัฒนาการมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน	4. สรุปและจับประเด็นได้ชัดเจน	4. อยู่ร่วมกับสังคมอื่นได้อย่างสันติสุข
5. การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น	5. ทักษะในการวิจารณ์อย่างมีเหตุผล	5. สามารถใช้หลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต
6. ความเป็นมาของชาติไทย	6. ทักษะในการวินิจฉัยแยกแยะข้อเท็จจริง	6. ความรักและภูมิใจในความเป็นไทยชาติ
7. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	7. ทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
8. บุคคลสำคัญที่มีส่วนปกป้องและสร้างความเจริญรุ่งเรืองของชาติ	8. การย่อความและเรียงความ	
	9. การเขียนด้วยภาษาที่สละสลวย	
	10. การเล่าเรื่องโดยอ้างอิงข้อมูลหลักฐาน	

ความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ/ค่านิยม จากมาตรฐานการเรียนรู้ ทั้ง 3 ข้อ หากจะมุ่งที่เป้าหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนไทยที่รักชาติ ก็คือ มาตรฐาน ส 4.3 เริ่มจากการรู้จักตนเอง ชุมชน และสังคมไทย วัฒนธรรมไทย และความเป็นชาติไทย ส่วนมาตรฐาน ส 4.2 จะนำนักเรียนออกไปสู่สังคมโลกด้วยการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์เริ่มที่ชาติตนเอง ก่อนถึงเพื่อนร่วมภูมิภาคและร่วมโลก รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อ

วิเคราะห์สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีต่อตนเอง สังคมชาติและสังคมโลก ส่วนมาตรฐาน ส 4.1 เป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ประกอบด้วย

1. เรื่องวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการค้นหาข้อเท็จจริงในอดีตของสังคมมนุษย์ โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์
2. เรื่องเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นฐานความรู้ของการสร้างความเข้าใจเหตุการณ์ และเป็นเสมือนเส้นแบ่งขอบเขตในการศึกษาประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติอันยาวนาน ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ตัวชีวิต และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่ครูต้องวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจว่าจะต้องสอนอะไร แก่ไหน ฝึกฝนทักษะกระบวนการใด จะสร้างเจตคตินิยมด้านใดบ้าง ในแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ ดังนี้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

สอนเรื่องอะไร	ฝึกทักษะอะไรบ้าง	สร้างเจตคติด้านใด
1. เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	1. วิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วยการสืบค้นด้วยตนเอง	1. ความเป็นเหตุเป็นผล
2. ข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์	2. การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ	2. ความซื่อตรงต่อหลักฐานและข้อเท็จจริง
3. วิธีการทางประวัติศาสตร์	3. การสังเกต/เปรียบเทียบ/การสำรวจ	3. ความเป็นกลาง
	4. การรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูล	4. ความเป็นประชาธิปไตย
	5. การย่อความและเรียงความการเขียนด้วยภาษาสละสลวย	5. การใฝ่รู้
	6. การเล่าเรื่องที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ และน่าเชื่อถือ	6. ความเชื่อมั่นในตัวเอง

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน
ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง
ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

สอนเรื่องอะไร	ฝึกทักษะอะไรบ้าง	ฝึกทักษะอะไรบ้าง
1. พัฒนาการของ มนุษยชาติจากอดีต ถึงปัจจุบัน 2. วัฒนธรรม/ อารยธรรมของ มนุษยชาติ 3. การเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์และ ผลกระทบที่เกิดขึ้น	1. การอ่านอย่าง กว้างขวาง 2. การวิเคราะห์ข้อมูล 3. การสร้างความเข้าใจ เหตุการณ์ตามเส้นเวลา 4. การนำเสนอที่ น่าสนใจและเชื่อถือ ได้	1. ยอมรับความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม 2. ตระหนักถึง ความสำคัญเหตุการณ์ ในอดีตต่อปัจจุบันและ อนาคต 3. ความเป็นเหตุเป็นผล

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก
ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สอนเรื่องอะไร	ฝึกทักษะอะไรบ้าง	ฝึกทักษะอะไรบ้าง
1. ความเป็นมาของ ชาติไทย 2. พัฒนาด้านต่างๆ ของไทย 3. วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทย 4. บุคคลสำคัญ	1. การเข้าถึงหลักฐาน ชั้นต้น 2. การสืบค้นข้อเท็จจริง	1. ความรัก 2. ความภูมิใจในชาติ 3. ธำรงความเป็นไทย

เอกสารที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

หลักการสอนประวัติศาสตร์

หลักการทั่วไป

1. ครูประวัติศาสตร์ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของการเรียนการสอน (form of instruction) เท่าที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มี 2 แบบ

1.1 แบบถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์จากตำราให้แก่ผู้เรียน โดยผ่านทางผู้สอน ซึ่งการเรียนในลักษณะนี้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับ(passive) เอาความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนทางเดียว ไม่มีโอกาสและไม่ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาประสบการณ์อื่นที่นอกเหนือไปจากประสบการณ์ความรู้ที่ผู้สอนได้คัดเลือกแล้วว่าดีและเหมาะสมมาให้ ระบบการเรียนการสอนแบบนี้ในทางการศึกษาเรียกว่า “teacher center” หรือ “subject-matter center” สำหรับขั้นตอนการสอนโดยอาศัยครูหรือเนื้อหาตำราเป็นหลัก โดยลำดับขั้นจากง่ายไปยาก มีดังนี้

1.1.1 กำหนดให้ผู้เรียนไปอ่านและท่องจำมาตอบ

1.1.2 กำหนดให้ผู้เรียนไปอ่านแล้วมาถามสิ่งที่สงสัยก่อนตอบคำถามครู

1.1.3 กำหนดให้ผู้เรียนอ่านย่อ และสรุปสาระสำคัญ แล้วจึงนำผลมาเสนอ

(presentation) วิจารณ์ (review) หรืออภิปราย (discussion) และหลังจากที่ครูแสดงคำติชม (comment) และอธิบายขยายความเพิ่มเติมแล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามปัญหา หรือข้อสงสัยเพื่อนำไปแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อสรุป

1.1.4 กำหนดให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ (assignment) โดยอาศัยเนื้อหาจากตำราเป็นหลัก

1.1.5 กำหนดให้ผู้เรียนเขียนเนื้อหาขึ้นใหม่(reconstruct) โดยอาศัยเนื้อหาจากตำราเป็นหลักอาจค้นคว้าเนื้อหาหรือข่าวสารอื่นมาเพิ่มเติม

1.2 แบบผู้เรียนสืบเสาะหาประสบการณ์ความรู้จากการลงมือกระทำด้วยตนเอง (learning by doing) โดยมีครูเป็นผู้ช่วยให้แนวทางหรือการแนะนำ (guideline and suggestion) ซึ่งผู้เรียนจะต้องฝึกดำเนินการเองทั้งในขั้นวางแผน(planning) และขั้นปฏิบัติการ(practicing) และขั้นสรุป (conclusion) เพื่อประมวลความรู้เข้าด้วยกันอย่างมีระเบียบ เกิดเป็นประสบการณ์และพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป ระบบการเรียนการสอนแบบนี้ในทางการศึกษา เรียกว่า child centered ปัจจุบันมีความสำคัญเพราะเป็นหลักการที่ดีเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ

การสอนประวัติศาสตร์แก่นักเรียนวัยต่างๆ

1. การสอนประวัติศาสตร์แก่นักเรียนต่ำกว่า 12 ปี ต้องถือหลักว่าควรสอนประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานสำหรับเด็กที่จะออกจากโรงเรียนไป โดยสอนเรื่องราวความเป็นจริงใกล้ๆตัวเด็กก่อน เช่น วีรบุรุษ บุคคลสำคัญ และเรื่องสมัยโบราณ เช่น มนุษย์ดึกดำบรรพ์ ดังนั้นในชั้นประถมศึกษาควรสอน

1. เรื่องใกล้ตัวหรืออดีตใกล้ตัว
2. ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ หรือสมัยก่อนประวัติศาสตร์
3. เรื่องบุคคลสำคัญและวีรกรรม
4. สอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
5. เรื่องอื่นๆที่อาจแทรกเข้าไปได้

การสอน ถ้าทำเป็นหน่วยได้ก็ควรทำอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะได้ประสบการณ์หลายชนิดหลายแบบ เช่น การวาดรูป ทำหุ่นจำลอง เขียนเป็นเรียงความ ที่สำคัญก็คือครูต้องพยายามสร้างความเข้าใจในตัวเด็ก

การสอนเรื่องอดีตใกล้ตัว ประวัติท้องถิ่นและครอบครัว

เด็กเล็กๆชอบซักถาม จึงอาจให้ทำประวัติตระกูลง่ายๆเพียง 2-3 ชั่วคนได้ โดยรวบรวมข้อมูลต่างๆจากที่ต่างๆ รวบรวมรูปภาพต่างๆ ชมปูชนียสถานในท้องถิ่น จดบันทึกเหตุการณ์เป็นอนุทิน ฯลฯ

การสอนเรื่องที่ห่างไกลตัวเอง เรื่องก่อนประวัติศาสตร์

เด็กอายุ 8 ขวบ มีจินตนาการ ไปในทางที่ว่าคนเป็นมนุษย์โบราณ เด็กจะได้เรียนรู้ความเป็นอยู่ของมนุษย์โบราณกับปัจจุบันเปรียบเทียบกัน

การสอนชีวประวัติ คือ การสอนบุคคลสำคัญๆ ในชั้นแรกก็เริ่มต้นที่เพนินาย กรีก โรมัน อินเดีย จีน ฯลฯ ง่ายๆก่อน เมื่ออายุ 9-10 ปี จึงสอนเรื่องซับซ้อนได้ และควรจะเน้นเรื่องคุณธรรมของตัวละครให้มาก

การสอนเนื้อเรื่องจากชีวิตสังคม โดยพยายามให้รู้จักเปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ในสมัยปัจจุบันกับสมัยโบราณ แต่ครูต้องทำเรื่องให้ง่ายกว่านี้ ให้เห็นว่าความเจริญทางด้านวัตถุที่จำเป็นในสังคมเป็นมาอย่างไร

เด็กในวัย 10-12 ปี เจริญเร็วมีความอยากรู้อยากเห็นมาก สนใจเรื่องท่องเที่ยวผจญภัย ร่วมมือในการวางแผนกิจกรรมได้มาก แต่ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีมาก การจัดแยกหมู่จึงควรระมัดระวังรวมทั้งการจัดหาวัสดุให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภทแต่ละวัย และความต้องการของเด็กทั้งให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ที่มีความหมายกับชีวิตประจำวันของเด็กให้มากที่สุด ให้เด็กได้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีแบบแผน การสอนประวัติศาสตร์สากลก็ควรให้เด็กรู้สึกว่าอารยธรรมของตานั้นเป็นผลมาจากความพยายามของมนุษย์สมัยต่างๆร่วมกันสร้างขึ้น ประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติก็สอนให้เชื่อมโยงกันตรงเหตุการณ์กัน เช่น สมัยพระนารายณ์ตรงกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ไม่ควรสอนรายละเอียดเกี่ยวกับสงครามมากเกินไป ควรสอนเรื่องการติดต่อทางการค้า การทูต และวัฒนธรรม ครูควรจัดการวิธีสอนของตนให้มากชนิดภายในวงกรอบของเนื้อหา ครูที่ฉลาด

ขอมวางแผนการสอนเป็นหน่วยซึ่งจะยาวสั้นแตกต่างกันไปตามเนื้อหา อาจคลุมบทเรียน 2-3 บท หรือบางหน่วยกินเวลา 6-8 สัปดาห์ การสอนเป็นหน่วยครูต้องคิดกลวิธีสอนมาใช้มากมายขึ้น และเด็กได้ทำกิจกรรมมากมายร่วมมือกันเด็กรู้จักจดบันทึกเหตุการณ์ด้วยตนเอง แต่ไม่ต้องเป็นแบบแผนจนมากเกินไป เขียนอนุทินเขียนรายงานบนบัตรเป็นชุดๆรวมไว้เป็นหน่วย เป็นเรื่องๆ แทนการทำสมุดแบบฝึกหัด (เฉลิม มลิลา, 2545, หน้า 142-144)

แนวทางการจัดการเรียนการสอน

ประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ สำหรับเด็กประถมศึกษา

1. จุดประกายให้สงสัยอยากรู้ อยากเห็น
2. ใช้คำถามนำประเด็นสู่การค้นคว้า
3. ให้รับรู้ข่าวสารรอบตัว
4. ทึ่งเล่าเรื่องที่ผ่านมาได้ชวนฟัง
5. รู้เรื่องราวท้องถิ่นที่ใกล้ตัว
6. แยกแยะความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์
7. ให้รู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามเวลานั้นสำคัญ
8. สร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมและความเป็นไทย
9. รู้วีรกรรมบรรพบุรุษผู้ปกป้องชาติ
10. เห็นบทเรียนในประวัติศาสตร์ว่าเป็นไฉน
11. รู้วิถีเป็นกลาง อย่างตั้งใจ
12. ได้สร้างสรรค์ “นักประวัติศาสตร์วัยเยาว์” สู่สังคม

(เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู, 2554, หน้า ๙)

วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ

ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

ผู้สอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามหลักสูตรเน้นการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีการประกอบกิจกรรม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ด้วยตนเองและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม กล่าวได้ว่าผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องศึกษาหลักการสอนทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยใช้วิธีการและเทคนิคหลายแบบผสมผสานกัน เริ่มตั้งแต่มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้เรียน จัดสภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ

ชีวิตจริง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา และดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่ตนเองและยึดหลักการบูรณาการเชื่อมโยง ความรู้กับวิชาอื่น

ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ มีดังนี้

วิธีสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical method)

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบประกอบด้วย ขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุและผล ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในขั้นนี้ อยู่ที่การใช้ การสังเกต (observation) ของผู้เรียนและผู้สอนร่วมกัน เพื่อค้นให้พบข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์หรือพฤติกรรมบุคคลในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในเนื้อหาของบทเรียน ทางที่ดีผู้สอนควรจะดำเนินการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะ ช่วยให้การคำแนะนำแก่ผู้เรียนได้เกิดข้อคิดในขณะที่เรียนซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดปัญหา หลังจากนั้น ก็ถึงขั้นดำเนินการศึกษาขอบเขตและแนวทางของปัญหา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยละเอียด ซึ่งถ้า ผู้เรียนและผู้สอนกระทำด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ผลจะออกมาในรูปคำถามที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาเป็นจำนวนมาก และถ้าเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีประสบการณ์มาแล้วก็อาจดำเนินการ ให้ผู้เรียนเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่าเป็นไปได้ เกี่ยวกับคำตอบของปัญหาในรูปของ การกำหนดสมมติฐานได้ด้วย

2. การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็น ลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต ในขั้นนี้ผู้สอน จะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้า และบอกแหล่งที่ผู้เรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวม หลักฐานได้ อาจกำหนดให้ในรูปของการบอกบรรณานุกรม หรือหนังสืออ้างอิงและถ้าเป็นไปได้ ครูผู้สอนอาจจัดเตรียมหลักฐานหรือเอกสาร เพื่อประกอบการเรียนและการค้นคว้า โดยรวบรวมไว้ในห้องสมุดหรือมุมหนังสือในห้องเรียน ก็จะเกิดความสะดวกและเป็นการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ให้สามารถดำเนินการรวบรวมและคัดเลือกเอกสารหลักฐานที่มีคุณค่าตรงกับ ปัญหาหรือข้อสมมติฐานได้ทันทียิ่งดี ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ จะต้องมีการ จำแนกประเภทของหลักฐานออกเป็นหลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นที่สองและหลักฐานชั้นที่สาม ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้โดยคำนึงถึงลำดับความเชื่อถือได้ของหลักฐานเป็นเกณฑ์

3. การวิเคราะห์หลักฐานและประเมินคุณค่าของข้อมูล เป็นการตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลางและปราศจากอคติ

ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำและสาธิตวิธีการวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าข้อมูล โดยอาศัยหลักการสำคัญ ซึ่งแยกเป็น 2 ชั้น คือ

3.1 การประเมินคุณค่าภายนอก ได้แก่การพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นที่กล่าวถึงข้อเท็จจริงเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อตรวจหาข้อบกพร่องผิดพลาดของหลักฐานที่ไม่ใช่หลักฐานขั้นต้น การค้นคว้าพิจารณาเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เรียนว่ามี credit แค่ไหน การสำรวจคุณค่าจากข้อเสนอใน book reviews การพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นบทคัดย่อ บทนำ บทสรุป และสารบัญเรื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้วิเคราะห์ก็จะสามารถเข้าใจเนื้อหาทั้งหมด

3.2 การประเมินคุณค่าภายนอก หมายถึงการที่ผู้วิเคราะห์พยายามใช้ความเฉลียวฉลาดสามารถและรอบรู้ค้นหาความมีเหตุผล ความคงเส้นคงวา ความเป็นจริง และที่สำคัญก็คือสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์ของหลักฐาน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในลักษณะที่ใกล้เคียง ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุดในขั้นของการสังเคราะห์

4. การตีความและสังเคราะห์ เป็นขั้นที่นำหลักฐานที่ผ่านการสังเคราะห์และประเมินคุณค่าแล้ว มาตีความและสังเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อเท็จจริง ในรูปของแนวคิดรวบยอดหรือโมโนทัศน์เป็นเรื่องราวซึ่งจะกระทำได้โดยการนำหลักฐานหรือข้อเท็จจริงมาพิจารณา อธิบาย วิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นประกอบ แล้วจึงดำเนินการสรุปผสมผสานและสังเคราะห์เข้าด้วยกันกลายเป็นความคิดรวบยอดของการเรียนรู้

5. การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย ในขั้นนี้เป็นขั้นของการนำเสนอความรู้และแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วต่อผู้อื่นอาจกระทำได้โดยการบรรยาย การอภิปราย การสัมมนา การเขียนบทความ การทำรายงานและอื่นๆ ซึ่งความสำคัญอยู่ตรงที่ผู้นำเสนอจะต้องใช้ความสามารถในการร่างโครงเรื่องและการนำเสนอ ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ขั้นสุดท้ายครบตามกระบวนการ

ประโยชน์และข้อจำกัดของวิธีสอนประวัติศาสตร์โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2550, หน้า 174-175) ประโยชน์ของวิธีสอนประวัติศาสตร์โดย

1. วิธีการทางประวัติศาสตร์

1.1 ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลช่างสังเกต รักการอ่านและรู้จักเลือกศึกษาค้นคว้าข้อมูลหลักฐานต่างๆบนพื้นฐานของความรู้ความมีเหตุผล

1.2 ผู้เรียนมีทักษะในการคิดที่หลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถสรุปข้อมูลต่างๆอย่างถูกต้อง ตลอดจนรู้จักเรียบเรียงข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

1.3 ผู้เรียนรู้จักวางแผนในการทำงานอย่างมีขั้นตอนและนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

1.4 ทำให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้และทักษะอย่างหลากหลายวิชามาใช้ในการทำงานตามขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

2. ข้อจำกัดของวิธีสอนประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

2.1 การสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานต่างๆต้องใช้นอกเวลาเรียน จึงเป็นการเพิ่มภาระงานสำหรับผู้เรียนซึ่งก่อให้เกิดปัญหากับผู้เรียนบางคน

2.2 ผู้สอนให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน ซึ่งถ้าผู้เรียนมีจำนวนมาก ผู้สอนอาจดูแลไม่ทั่วถึง

ประวัติความเป็นมาของชุมชน (บ้านถวาย)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 112) ให้ความหมาย “ชุมชน” คือ

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกันลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานงานในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยว เฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคมผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ดินกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

2. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม

“ชุมชน” คือ หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน(ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อผลประโยชน์กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้น ตระหนัก และเกื้อกูลกัน (Mask S. Homan, 1994: 82 อ้างใน ปารีชาติ วัลย์เสถียร, 2543: 26)

ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความ เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีกาติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน(สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 22)

สรุปแล้ว คำว่า ชุมชน จึงเป็นความหมายที่เป็นการระบุถึงพื้นที่อาณาเขตของท้องถิ่น
ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเฉพาะชุมชนบ้านถวาย ตำบลขุนกง อำเภอ
หางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ดังนั้น สารประวัติศาสตร์ เรื่อง ชุมชนบ้านถวาย จึงหมายถึง เรื่องราวต่างๆที่ปรากฏหรือ
เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของผู้คนที่อยู่ในเฉพาะพื้นที่ หรืออาณาเขตนั้น โดยเฉพาะในด้าน
ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนบ้านถวาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรม การจัดการ
ผลิตภัณฑ์ของชุมชนและการร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์หัตถกรรม

ประวัติชุมชนบ้านถวาย

เมื่อประมาณพันกว่าปีที่ผ่านมา ดินแดนบ้านถวายแห่งนี้ สันนิษฐานว่าเคยเป็นชุมชน
โบราณที่เป็นส่วนหนึ่งของเวียงละโว้ (ปัจจุบันคือบ้านละโว้) ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง
จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของนครหริภุญไชย (จังหวัดลำพูน) ต่อมาพญามังราย
ปฐมกษัตริย์แห่งเมืองนพบุรีนครศรีนครพิงค์เชียงใหม่ ได้ยึดครองนครหริภุญไชย เวียงละโว้มี
ความสำคัญน้อยลงและล่มสลายไปในที่สุด ปัจจุบันยังคงปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็น
โบราณสถาน คือ ซากวัดร้างในบริเวณวัดถวาย และวัดต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

การก่อกำเนิดของชุมชนในสมัยโบราณ โดยทั่วไป มักมีจุดเริ่มต้นจากการบุกเบิกพื้นที่เพื่อ
ทำมาหากินของผู้คน เมื่อผู้คนมีมากขึ้นก็รวมกันจัดตั้งเป็นชุมชนหรือหมู่บ้าน การก่อตั้งชุมชนบ้าน
ถวายก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการเกษตร ทำให้ผู้คนอพยพเข้า
มาทำมาหากินในบริเวณนี้และตั้งเป็นชุมชนเล็กๆอยู่กันเป็นหย่อมบ้าน คือ บ้านถวายใน และบ้าน
ถวายนอก ต่อมาเมื่อจำนวนผู้คนเพิ่มมากขึ้นจึงกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ดังเช่นปัจจุบัน

คำว่า “บ้านถวาย” มีที่มาจากหลายแหล่ง คือ จากคำบอกเล่า และจากหลักฐานเอกสารที่
เกี่ยวข้อง กล่าวคือ จากคำบอกเล่าของคนในท้องถิ่นประเด็นแรกสรุปได้ว่า แต่เดิมในหมู่บ้านมี
ต้นหวายเป็นจำนวนมาก คนในชุมชนจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “ต้ำหวาย” อีกประเด็นหนึ่งมาจากชื่อของ
เศรษฐีที่ชื่อ “ววย” ซึ่งเป็นผู้สร้างหรือบูรณะวัดในหมู่บ้านและจากหนังสือ “รายชื่อวัดและนิยาย
สงฆ์โบราณในเมืองเชียงใหม่” พบว่ามีวัดหนึ่งชื่อว่า “ถวาย” ตั้งอยู่หมู่บ้าน “ชววย” สันนิษฐานว่า
น่าจะเพี้ยนมาเป็น “ถวาย” อันเป็นชื่อของวัดถวายและบ้านถวายในปัจจุบัน วิถีชีวิตเดิมของชาวบ้าน
ถวายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ต่อมาได้มีผู้นำเอางานแกะสลักไม้เข้ามาสู่หมู่บ้านและ
เป็นอาชีพเสริมของชาวบ้าน มีการถ่ายทอดงานศิลปะแขนงอื่นที่เกี่ยวข้องสืบต่อกันมาอย่าง
แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น จนกลายเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริม
จากภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ทำให้งานศิลปหัตถกรรมของหมู่บ้านถวาย
ได้รับความนิยมนทั้งในและต่างประเทศ จนสามารถพัฒนาขึ้นเป็นรูปกิจการค้าที่สำคัญของตำบล
(OTOP) ที่ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนมาก
ในปัจจุบัน

การเริ่มต้นอาชีพศิลปหัตถกรรมในหมู่บ้าน

ในอดีตชาวบ้านถวายประกอบอาชีพการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้ทำการเกษตรไม่ได้ผล ประมาณปี พ.ศ.2500–2505 ชาวบ้านเริ่มออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน บางคนไปทำงานรับจ้างในเมืองเชียงใหม่ ในจำนวนนี้มีชาวบ้านถวาย 3 คน คือ พ่อหนานแดง พันธูสา (หนาน) แปลว่า ผู้เคยบวชเป็นพระ พ่อใจมา อินแก้ว และพ่ออุ่นเรือน พันธูสาสตรี ได้ไปรับจ้างทำงานที่ร้านน้อมศิลป์ ถนนวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นร้านแกะสลักไม้ ได้เรียนรู้วิธีการแกะสลักไม้จาก สล่ามุล สุรินทร์ (สล่า หมายถึง ช่างฝีมือ) ของร้านน้อมศิลป์ ได้ฝึกหัดการแกะสลักไม้จนเกิดความชำนาญ เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานในร้านน้อมศิลป์ได้รับจ้างทำงานแกะสลักไม้ที่บ้าน โดยมีญาติพี่น้องเป็นผู้ช่วยเหลือ เริ่มจากงานง่ายๆ เช่น จัดไม้ตัดไม้ให้ได้อุปแบบตามต้องการ ทำความสะอาดและจัดเก็บเครื่องมือเป็นต้น หลังจากนั้นจึงฝึกงานที่ยากขึ้น คือ เริ่มจากการฝึกแกะสลักไม้ด้วยตนเองจนชำนาญ สามารถสืบสานความเป็น “สล่า” สืบต่อกันมา ในหมู่บ้านถวาย ซึ่งช่างแกะสลักไม้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ในส่วนของงานผู้หญิงก็จะช่วยจัดไม้เวลาแกะสลักเสร็จแล้ว เพื่อให้ดูเนียนหรือบางขึ้น ผู้หญิงก็จะช่วยตกแต่งในกรณีที่ต้องการทำให้เหมือนของเก่า เช่น การลงรัก การติดกระจก การเดินเส้น ในระยะต่อมาเมื่อมีงานแกะสลักไม้มากขึ้น สล่าที่เคยไปทำงานรับจ้างแกะสลักไม้ในตัวเมืองเชียงใหม่ได้หันมาทำงานแกะสลักไม้ด้วยตนเองที่บ้าน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนสล่าแกะสลักไม้มีมากขึ้นตามลำดับ

กิจการแกะสลักไม้ที่มีศิลปะหลากหลายที่แปลกใหม่ ประณีตและวิจิตรพิสดารมากยิ่งขึ้น ด้วยความใส่ใจและความมุ่งมั่นที่จะพัฒนางานแพร่หลาย และได้รับความนิยมนจากผู้คนในหมู่บ้านถวาย ทั้งชายและหญิงจนกลายเป็นอาชีพหลักแทนการเกษตรกรรมที่เคยทำมาแต่เดิม ผู้ประกอบการงานแกะสลักไม้ต่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่องานแกะสลักไม้ได้รับการนิยมนอย่างกว้างขวางจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ งานไม้แกะสลักที่ทำในครอบครัวก็กลายเป็นธุรกิจการค้าโดยตั้งเป็นร้านแสดงและจำหน่ายสินค้าไม้แกะสลักในบริเวณบ้านของตนเอง บางส่วนก็รวมตัวกันเป็นกลุ่มร้านค้า การขยายตัวด้านธุรกิจการค้าดังกล่าวทำให้บ้านถวายเป็นที่รู้จักของคน โดยทั่วไปในฐานะศูนย์กลางการผลิตและเป็นแหล่งส่งออกผลิตภัณฑ์งานแกะสลักไม้ที่ใหญ่แห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนบน จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ชาวไทยและต่างประเทศต้องการแวะมาเยี่ยมชมและหาซื้อสินค้าบ้านถวาย ในปัจจุบันมีการดำเนินงานธุรกิจการค้างานแกะสลักไม้และงานฝีมืออื่นๆมากกว่า 100 ร้าน จังหวัดเชียงใหม่โดยกระทรวงมหาดไทยได้คัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ในแต่ละวันมีผู้คนมาเยี่ยมชมและหาซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก ทำให้บ้านถวายเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจดีและเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในด้านการส่งเสริมการมีรายได้จากงานศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในปี พ.ศ.2523 ศูนย์อุตสาหกรรมภาคที่ 1 ได้นำผลงานจากบ้านถวายไปจัดแสดงสินค้าที่ศูนย์อุตสาหกรรมภาคที่ 1 และพัฒนาผลงานเพื่อส่งเสริมด้านคุณภาพผลผลิต การตลาดและให้คำปรึกษาแนะนำ

ระหว่างปี พ.ศ. 2528–2535 เป็นช่วงเวลาจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรมบ้านถวายให้รู้จัก โดยเฉพาะปี 2531 มีการจัดงานประชาสัมพันธ์บ้านถวายเป็นครั้งแรก ณ ลานที่ว่าการอำเภอหางดง และเริ่มกำหนดให้มีการจัดงานประชาสัมพันธ์ขึ้นในหมู่บ้านในการจัดงานครั้งที่ 3 และจัดเป็นงานประจำปี ในช่วงปลายเดือนมกราคมถึงสัปดาห์แรกของเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

สถานที่สำคัญ

วัดถวาย สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.2285 เป็นแหล่งถ่อมเกลาและรวมจิตใจของชาวบ้านภายในวัดมีสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมล้านนา สิ่งปลูกสร้างที่สำคัญภายในวัดได้แก่

1. โขงพระโบราณ เป็นศิลปะแบบล้านนา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณวัตถุแห่งชาติ
2. หอพระไตรปิฎก สร้างเมื่อ พ.ศ.2491 เป็นหอไม้สองชั้น ชั้นบนเก็บคัมภีร์ใบลานอักษรล้านนา ชั้นล่างเป็นห้องโถงใช้เป็นส่วนแสดงศิลปหัตถกรรมและห้องแสดงวัฒนธรรมล้านนา
3. วิหาร ไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อใด แต่ได้รับการปฏิสังขรณ์โดยยังคงรูปเดิม
4. อุโบสถ เป็นไม้สักทองหลังปัจจุบัน สร้างเมื่อ พ.ศ.2531 โดยพระประสิทธิ์ อคคชมโม ภายในมีพระพุทธรชินราชจำลองประดิษฐาน
5. เจดีย์ องค์ปัจจุบันสร้างเมื่อ พ.ศ.2524 แทนเจดีย์องค์เดิม
6. มณฑปครุบาโสภา (เข่า) โสโถณ เป็นศิลปะสมัยเชียงแสน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านถวายที่สำคัญ

1. พ่อใจมา อินแก้ว ผู้ริเริ่มงานไม้แกะสลัก เกิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2472 อยู่บ้านเลขที่ 38/1 หมู่ที่ 2 บ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ริเริ่มงานแกะสลักไม้ โดยรับจ้างที่ร้านน้อมศิลป์ ถนนวิเวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2500 และได้นำความรู้และฝีมือแกะสลักไม้มาถ่ายทอดให้กับลูกหลานและชาวบ้านที่สนใจ พ่อใจมา อินแก้ว ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2543 อายุ 71 ปี

2. พ่อหนานแดง พันธูสา เกิดเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2479 ที่บ้านป่าหมาก หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของพ่อหน้อย แม่คำป้อ พันธูสา เรียนจบชั้น ป.4 จากโรงเรียนบ้านดั้นเฮือด ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นได้บวชเรียนเป็นสามเณร 6 พรรษา และอุปสมบทอีก 3 พรรษา สอบได้นักธรรมชั้นตรี แล้วลา

ศึกษาบทต่อมาได้สมรสกับแม่เรือนคำ มีบุตรธิดา รวม 3 คน พ่อหนานแดง พันธูสา เคยได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านถวายเป็นหมู่ที่ 2 และประธานฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านถวายเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร ทำนาตำบลขุนคอง และคณะกรรมการวัดถวายเป็นท่านมีความสามารถหลายด้าน ทั้งช่างไม้ช่างปูน วาดเขียน และการแกะสลักไม้ ได้ร่วมกับพ่อใจมา อินแก้ว และพ่อเฮือน พันธูสาสมัคร นำวิชาความรู้การแกะสลักไม้เข้ามาสู่บ้านถวายเป็นสืบทอดกันมาจนมีชื่อเสียงถึงทุกวันนี้

ผลงานที่ภาคภูมิใจ คือ ได้เป็นหัวหน้าช่างในการสร้างเจดีย์วัดถวายเป็น

พ่อหนานแดง พันธูสา ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2540 อายุได้ 61 ปี

3. พ่อเฮือน พันธูสาสมัคร เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2471 ที่บ้านป่าหมาก หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของพ่อต๋อย แม่สุข พันธูสาสมัคร สมรสกับแม่คำ มีบุตรธิดา จำนวน 3 คน พ่อเฮือน พันธูสาสมัคร เป็นหนึ่งในสามของผู้บุกเบิกงานแกะสลักไม้ในหมู่บ้านถวายเป็น ได้ถ่ายทอดความรู้และมีมือการแกะสลักไม้ให้ลูกหลานและชาวบ้านโดยทั่วไปสามารถทำเป็นอาชีพและสืบสานงานศิลปหัตถกรรม ให้มีชื่อเสียงมาจนถึงทุกวันนี้

4. พ่อหนานดี กาวิละ อยู่บ้านเลขที่ 104 หมู่ที่ 2 บ้านถวายเป็นตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ริเริ่มงานผสมมุก เดินเส้นตกแต่งสิ่งของไม้แกะสลัก จากร้านเชียงใหม่ อาร์ท อำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นช่างที่มีฝีมือในร้าน จากนั้นจึงนำความรู้มาเผยแพร่ในหมู่บ้านถวายเป็น

5. นายบุญเลิศ คุ่มอินมร เป็นช่างผู้มีฝีมือในการแกะสลักสิ่งหัตถ์ เริ่มทำงานไม้แกะสลักในปีพ.ศ.2508 โดยแกะสลักตัวสิงห์ ส่งร้านน้อมศิลป์และร้านบานเย็น ถนนวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นบุคคลตัวอย่างในด้านการประกอบอาชีพด้วยความมุ่งมั่น และเป็นผู้ก่อตั้งงานไม้แกะสลักเพื่อชุมชน

6. นายสุวรรณ โปธิ เกิดที่บ้านต้นแก้ว หมู่ที่ 1 ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2500 ย้ายมาอยู่บ้านถวายเป็นในปีพ.ศ. 2551 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านดีเด่นของจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2538 และในปี 2547 ได้รับรางวัลก้านันแหวนทองคำจากกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ส่งเสริมอาชีพแกะสลักไม้ของชาวบ้านถวายเป็นงานอาชีพที่แสดงถึงเอกลักษณ์ด้านศิลปหัตถกรรม

7. นายขรรยง คำยวง อยู่บ้านเลขที่ 127/1 ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เกิดวันที่ 20 มีนาคม 2505 เป็นช่างไม้แกะสลักรุ่นใหม่ที่มีฝีมือ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนประเทศไทยไปสาธิตการแกะสลักไม้ เผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ เช่น ประเทศ สเปน โปรตุเกส ออสเตรเลีย อิตาลี ญี่ปุ่น เป็นต้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะแสวงหาความรู้

เอกสารที่เกี่ยวกับทักษะการแสวงหาความรู้

ความหมายของทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

การแสวงหาความรู้ คือ ทักษะที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้และวิธีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะผู้เรียนจะเกิดทักษะในการค้นคว้า สิ่งที่ต้องการและสนใจใคร่รู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริง และสามารถเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ได้มาว่าควรเชื่อถือหรือไม่

วาริ ฉริจิต (2534, หน้า 88) กล่าวว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นความสามารถในการเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลจากหลายแหล่ง ซึ่งควรฝึกให้เกิดเป็นนิสัยในการทำงาน การเสาะแสวงหาความรู้ต้องอาศัยข้อมูลต่างๆและแนวทางในการแสวงหาความรู้ คือ การสังเกต หาคำตอบ และเขียนบทความ เป็นต้น

วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2540, หน้า 17) กล่าวว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ หมายถึง การแสดงออกของผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยกำหนดประเด็นค้นคว้า การคาดเดาผล การเลือกวิธีการในการค้นคว้าและดำเนินการได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการวิเคราะห์และสรุปผลการค้นคว้าที่ได้มา

ศิริพร หงส์พันธ์ (2542, หน้า 8) กล่าวว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ หมายถึง การที่นักเรียนมีนิสัยในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ รู้จักสรุปให้คำอธิบายจากการหาความรู้และความสามารถเข้าใจหลักการต่างๆ พร้อมทั้งประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ความคิดหลักการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นของการเรียนรู้

พจนา ทรัพย์สมาน (2549, หน้า 3) กล่าวว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง คือ การที่ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ของตนเองจากการคิดและปฏิบัติตามลำดับขั้น เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญ ความจำเป็นของสิ่งที่จะเรียนรู้ วิเคราะห์หรืออภิปรายสรุปความรู้ ข้อคิดแนวทางการปฏิบัติ จัดทำผลงานรายงานการเรียนรู้ของตนในรูปแบบต่างๆตามความสนใจ

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การแสดงออกของผู้เรียนในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากการคิด ศึกษา ทดลอง ค้นคว้า และปฏิบัติด้วยตนเอง และเชื่อมความสัมพันธ์กับความรู้เดิมที่มีอยู่ ทำการศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆทั้งในและนอกห้องเรียน ตามความสนใจหรือความต้องการของตนเอง โดยมีวิธีการค้นคว้าความรู้จากการกำหนดปัญหา สืบค้นความรู้ การวางแผนในการสืบค้นความรู้ การดำเนินการสืบค้นความรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสืบค้นความรู้ การบันทึกจัดเก็บและสรุปผลจากการสืบค้นความรู้ โดยอาจปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอนหรือบุคคลอื่น

ความหมายของการแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2549) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนให้ได้ พัฒนาเต็มศักยภาพ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล การแสวงหาความรู้จากสื่อการเรียนรู้ต่างๆ การทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมดังกล่าวมีหลากหลายวิธีที่ส่งเสริมพัฒนาและให้ความสำคัญกับนักเรียน เนื้อหาสาระ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้จะเกิดผลสำเร็จได้ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระและกระบวนการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน

ความสำคัญของการให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

พจนา ทรัพย์สมาน (2549) กล่าวถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้สร้างความรู้ของตนเองจากการคิดและปฏิบัติจริงตามลำดับขั้น เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ วางแผนกำหนดของเขตวิธีการเรียนรู้ ลงมือเรียนรู้ตามแผน นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้ วิเคราะห์อภิปรายสรุปความรู้ ข้อคิด แนวทางการปฏิบัติ จัดทำผลรายงานผลการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ของตนในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัดความสนใจ

สิปปนนท์ เกตทัต (2541) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง มีความสุขและความภาคภูมิใจในตนเอง สอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการซักถามพูดคุยคิดหาเหตุผล

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2540) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เป็นโครงสร้างทางปัญญาในแต่ละบุคคล

สำหรับ แฮมเบอร์แมน (Hammer 1994, อ้างใน ดี สุงสว่าง, 2546, หน้า 56) ได้กล่าวถึง การที่ครูผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ว่า ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถ เพราะโดยธรรมชาติของเด็กนั้นย่อม มีความอยากรู้อยากเห็น และช่างสงสัยอยู่แล้ว นั่นหมายความว่า การแสวงหาความรู้ มักจะถูกกระตุ้นให้เกิดได้จากความสงสัยในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวของผู้เรียนนั่นเอง ซึ่งการใช้คำถามหรือเรื่องราวที่เป็นปริศนานั้น จะสามารถสร้างความสงสัย ความงุนงงและความอยากรู้อยากเห็นของเด็กได้เป็นอย่างดี แต่บางครั้งวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้โดยการใช้คำถามนั้น ครูผู้สอนอาจได้คำตอบจากผู้เรียนแค่เพียง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เท่านั้น ครูผู้สอนต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลองสังเกตถึงสิ่งที่

เรียนรู้รู้อยู่กันอย่างถึถ้วน รู้จักค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเราให้ผู้เรียนได้ตอบโดยการถามหรือพูด เพื่อแสดงถึงความสนใจที่จะแสวงหาความรู้ของเขาด้วย ส่วน สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545, หน้า 14) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลีลา การเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนเอง โดยจะเน้นกระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้น ได้อย่างไร เรียนรู้ด้วยวิธีใด มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร เปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ ให้แก่ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินจุดดี จุดด้อย และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป และนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะการส่งเสริมการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน จำนวน 9 วิธี

1. การจัดการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ (Indivirammed dialyzed Instruction)
2. การจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียน (Instructional Module)
3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนโปรแกรม (Programmed Instruction)
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนโมดูล (Instructional Module)
5. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน (Instructional Package)
6. การจัดการเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน(CAI)
7. การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Method)
8. การจัดการเรียนรู้โดยการไปทัศนศึกษา (Field Trip)
9. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ

และ ดี สูงสว่าง (2546, หน้า 57) กล่าวว่า การที่ผู้สอนจะจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถ ในการแสวงหาความรู้ให้กับผู้เรียนได้นั้น ผู้สอนจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีความช่างสังเกตและรู้จักตั้งคำถามกับสิ่งที่สงสัยหรืออยากรู้ รวมถึงได้ทดลองที่จะใช้วิธีต่างๆ ที่จะ ไปสู่คำตอบของคำถามนั้นอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนที่ชัดเจน ในขณะที่เดียวกันผู้สอนต้องคอย เสริมแรงและกระตุ้น ให้ผู้เรียนต้องการที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ อาจจะเป็นการพุดจูงใจ การถามคำถามให้ออยากรู้และสงสัย รวมถึงการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่นำไปสู่ความ สนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ส่วน วิโรจน์ ศรี โสภา และ พีระ รัตน์ะ (2544, หน้า 53) ได้กำหนด ตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การมีนิสัย รักการอ่าน เป็นการอ่านอย่างสม่ำเสมอ อ่านหนังสือบทเรียน และหนังสือเพิ่มเติม สามารถอ่านได้ อย่างต่อเนื่อง และสามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้หลังจากการอ่าน การใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นพฤติกรรม ที่ศึกษาสนใจที่จะถามหรือสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การมาเรียนสม่ำเสมอ การศึกษาความรู้อย่าง ต่อเนื่อง และสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ การกำหนดการค้นคว้า เรื่องที่จะค้นคว้า การเลือกวิธีการค้นคว้า การดำเนินการค้นคว้า การวิเคราะห์ และสรุปผลการค้นคว้า

นอกจากนี้การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองยังสอดคล้องกับกับการจัดการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพและกำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, 2542)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา
3. การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. การจัดการเรียนการสอน โดยการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่าง ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทตนเอง จากการทำหน้าที่ผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยให้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนั้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีทักษะการปฏิบัติ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้หรือส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการคิดปฏิบัติจริง มีพัฒนาการด้านมีความสุขและภาคภูมิใจในตนเองตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

หลักการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องคิดและปฏิบัติจริงหลายขั้นตอนกว่าจะจบกระบวนการเรียนรู้ตลอดแนว ตั้งแต่จัดกิจกรรมจุดประกายความสนใจเพื่อสร้างความรู้สึกรอยากรู้ อยากเรียน การให้ผู้เรียนเป็นคนวางแผนกำหนดขอบเขตแนวทางและเตรียมการเรียนรู้ของตนเอง ลงมือเรียนรู้และควบคุมกำกับตนเองในการเรียนรู้ตามแผน พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้เพื่อนำข้อค้นพบมาวิเคราะห์อภิปราย สรุปเป็นความรู้ใหม่และจัดทำชิ้นงานเพื่อรายงานผลการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ การนำแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองไปใช้ให้เกิดผลตามเป้าหมาย ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานของตนใหม่หลายอย่าง จากการศึกษาสังเกต วิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนและช่วยเหลือดูแลให้สามารถจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสรุปหลักการปฏิบัติได้ดังนี้คือ

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน ศรัทธาและเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ ทุกคนมีความสามารถ ใฝ่ดีและปรารถนาความสุข ความสำเร็จในชีวิต
2. ตระหนักว่าผู้สอน ไม่ใช่ผู้บอกความรู้ แต่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ อำนวยการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ จัดเตรียมกิจกรรมช่วยเหลือดูแลให้ความสะดวก และให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้
3. การพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรอบด้านให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถรอบด้านให้กับผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ความคิด คุณธรรม ค่านิยม ทักษะกระบวนการและการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะหลอมรวมบูรณาการ
4. การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระย่อยที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับความจำเป็นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนและท้องถิ่น
5. การกำหนดเวลาเรียนแต่ละแผนที่เหมาะสมให้ผู้เรียนมีเวลาเพียงพอที่จะใช้กระบวนการคิดการปฏิบัติตลอดแนวเพื่อแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองและสามารถจัดเวลาในการสอนได้ตามตารางสอนปกติ
6. การสร้างความอยากรู้อยากเรียนให้กับผู้เรียนเป็นก้าวแรกของการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ความสนใจใคร่รู้ในสิ่งที่เรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์
7. ผู้เรียนเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริง มีสิทธิที่จะตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ ฯลฯ ตามความถนัดความสนใจ ผู้สอนต้องช่วยให้ผู้เรียนเลือกได้เหมาะสมกับตนเองและใช้ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้เป็นแนวทางในการคิดและปฏิบัติตามลำดับขั้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาและค้นพบความรู้ของตน ได้ด้วยตนเอง

8. ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ มีจุดเด่นเฉพาะตัว ผู้สอนต้องค้นให้พบ และช่วยให้ผู้เรียนนำจุดเด่นและความสามารถของผู้เรียนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้

9. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้มานำเสนอเพื่อวิเคราะห์หรืออภิปราย วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง เพื่อจำแนกเปรียบเทียบ จัดลำดับ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ฯลฯ ทำให้สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

10. การให้ผู้เรียนนำความรู้ ข้อค้นพบมานำเสนอจัดทำชิ้นงานในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัดความสนใจ ทำให้ความรู้ ความคิดของผู้เรียนเป็นรูปธรรมชัดเจน ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจช่วยทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเองมากยิ่งขึ้น

11. การใช้สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี ที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างสละความรู้และผลงานต่างๆด้วยตนเองได้ดี

12. การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ในลักษณะร่วมคิดร่วมทำช่วยให้มีความรู้ ความคิดกว้างขวางซับซ้อน หลากหลายยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาในทักษะต่างๆ เช่น ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางภาษา ทักษะด้านการรู้จักเข้าใจตนเอง เป็นต้น

13. การจัดกลุ่มผู้เรียนที่มีความถนัด ความสามารถและประสบการณ์แตกต่างกันได้เรียนรู้ และปฏิบัติงานร่วมกัน จะเอื้อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานและความรู้ และช่วยให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

14. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบความสำเร็จและพัฒนาที่แท้จริงของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด คุณธรรมค่านิยม ทักษะการปฏิบัติและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ต้องประเมินอย่างต่อเนื่องด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายตามหลักการของการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

15. การนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคลรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม ในเรื่องที่สนใจในลักษณะโครงการ ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพที่ควรจะเป็น มีการพัฒนารอบด้านเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขในที่สุด

ลักษณะของการแสวงหาความรู้

จากการศึกษาเรื่องความหมายของทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองสามารถสรุปได้ว่าการแสวงหาความรู้ที่ครูผู้สอนจะฝึกฝนหรือส่งเสริมให้เกิดขึ้นเป็นความสามารถของผู้เรียนนั้น ไม่ใช่เป็นแค่เพียงการฝึกฝนให้ผู้เรียนหาความรู้เพื่อตอบสิ่งตนสงสัยเท่านั้น แต่เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้ในสิ่งที่ตนสนใจอย่างมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้น การศึกษาถึงลักษณะของการแสวงหาความรู้จึงมีความสำคัญเกี่ยวข้องในการในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการแสวงหาความรู้สามารถสรุปได้ดังนี้

มาโนช ดันชวนิชย์ (2537, หน้า 42) กล่าวถึงการแสวงหาความรู้ไว้ สามารถสรุปได้ว่าการสืบแสวงหาความรู้ของมนุษย์สมัยใหม่และปัจจุบันนั้น ในทางวิทยาศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีแห่งปัญญา เป็นแม่บทของความรู้จากการศึกษาที่เป็นวิชาการ โดยแสวงหาความรู้ตามวิธีการแห่งปัญญานี้ จะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการที่มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดปัญหาที่ต้องการค้นคว้าหาคำตอบ
2. การตั้งสมมติฐาน โดยการรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง แล้วคาดคะเนผลว่าคำตอบนั้นจะเป็นไปในลักษณะใด
3. การทดลอง กำหนดวิธีสังเกตหรือทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลจากการสังเกตหรือการทดลองมาทำการวิเคราะห์
5. การสรุปผล นำข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปผล

สุชาติ วงศ์สุวรรณ (2540 หน้า 3) กล่าวว่าในโลกยุคปัจจุบันมนุษย์สามารถแสวงหาความรู้หรือค้นพบข้อความรู้ต่างๆ ได้จากทุกหนทุกแห่งทุกเวลา ถ้ารู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ หรือมีทักษะในการแสวงหาความรู้ การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียน “วิธีการเรียนรู้” หรือ “ทักษะการแสวงหาความรู้” ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนที่ยั่งยืน และการที่จะทำให้ผู้เรียนมี “ทักษะในการแสวงหาความรู้” ได้นั้นผู้เรียนต้อง “ปฏิบัติ” ด้วยตนเองมากที่สุด การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน มีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก ซึ่ง สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2546, หน้า 13-14) ได้เสนอการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะตามกระบวนการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเองและทักษะในการจัดการตนเอง (Self Management) ทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ เพื่อการเข้าใจตนเอง ค้นพบตนเองในด้านความถนัดและความสนใจ มีทักษะการดำเนินชีวิตที่จะอยู่ร่วมกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก เข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติและภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตสำนึก ความตื่นตัวทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การฝึกฝนตนเองให้เป็นคนคิดเป็นระบบ มีเหตุผล มีความจริงใจ (Scientific Mind) มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยั่งยืน ยึดแนวทางของแนวพระราชดำรินเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีทักษะในการนำเสนอ ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ เพื่อการฝึกฝนให้เป็นคนคิดเชิงระบบ มีเหตุผลและด้านภาษา ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันจำเป็นจะต้องตระหนักในการใช้ภาษาให้ถูกต้อง เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษามาตรฐานและภาษาถิ่น และมีความรู้ในภาษาต่างประเทศสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2540, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า ทักษะเป็นระดับ

ความคล่องแคล่วในการประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ผู้ที่มีทักษะสูงมีลักษณะดังนี้

1. สามารถประกอบกิจกรรมนั้นได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สามารถแยกแยะและมองเห็นแนวทางที่จะทำได้ดี
3. สามารถรู้ผลและตรวจสอบความถูกต้องได้อย่างรวดเร็ว
4. ทำได้รวดเร็ว และมีการประสานงานดี
5. มีความคงที่ ทำได้สม่ำเสมอแม้อยู่ในภาวะแวดล้อมต่างกัน

นอกจากนี้ วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2540, หน้า 20) ได้ทำการวิเคราะห์ทักษะสำคัญใน

การแสวงหาความรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ทักษะสำคัญที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อการแสวงหาความรู้แบ่งออกได้เป็น 5 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1. ทักษะการกำหนดประเด็นค้นคว้า
2. ทักษะการคาดคะเนผล
3. ทักษะการกำหนดวิธีการค้นคว้าและดำเนินการ
4. ทักษะการวิเคราะห์ผลการค้นคว้า
5. ทักษะการสรุปผลการค้นคว้า

ทักษะในแต่ละด้านดังกล่าวดังกล่าว สามารถวิเคราะห์และนำเสนอถึงทักษะย่อยๆ ได้ดังนี้

1. ทักษะการกำหนดประเด็นค้นคว้า ประกอบด้วย การแสดงออกดังนี้
 - 1.1 การตั้งประเด็นค้นคว้า
 - 1.2 การกำหนดขอบเขตของประเด็นค้นคว้า
 - 1.3 การอธิบายประเด็นการค้นคว้า
 - 1.4 การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการค้นคว้า

2. ทักษะการคาดคะเนผล ประกอบด้วยการแสดงออกดังนี้
 - 2.1 การตั้งประเด็นการคาดคะเนผล
 - 2.2 การอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นคาดคะเนผล
 - 2.3 การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นคาดคะเนผล
3. ทักษะการกำหนดวิธีการค้นคว้าและดำเนินการ ประกอบด้วยการแสดงออกดังนี้
 - 3.1 การจำแนกวิธีการค้นคว้า
 - 3.2 การเลือกวิธีการค้นคว้า พร้อมระบุเหตุผล
 - 3.3 การวางแผนการค้นคว้าตามแนวทางที่กำหนด
 - 3.4 การคาดคะเนสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคในการค้นคว้า
 - 3.5 การดำเนินการศึกษาค้นคว้า
4. ทักษะการวิเคราะห์ผลการค้นคว้า ประกอบด้วยการแสดงออกดังนี้
 - 4.1 การจำแนก การจัดกลุ่ม และจัดลำดับข้อมูล
 - 4.2 การพิจารณาองค์ประกอบและความสำคัญของข้อมูล
5. ทักษะการสรุปผลการค้นคว้า ประกอบด้วยการแสดงออกดังนี้
 - 5.1 การสังเคราะห์ข้อมูล
 - 5.2 การอภิปรายผลการค้นคว้า
 - 5.3 การสรุปกระบวนการในการค้นคว้า
 - 5.4 การประเมินกระบวนการที่ใช้ในการค้นคว้า

มาลี จูชา (2544, หน้า 47) ได้กล่าวถึงลักษณะของการแสวงหาความรู้ในกระบวนการทางจิตวิทยาว่า การสืบค้นความรู้จะประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน เป็นการตกลงใจไว้ล่วงหน้าว่าจะสืบค้นความรู้เรื่องอะไร (What) จากสื่ออะไร (What) อยู่ที่ไหน (Where) สืบค้นอย่างไร (How) และจะเริ่มค้นเมื่อใด (When)
2. การดำเนินการสืบค้น เป็นการดำเนินการสืบค้นความรู้ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ 1
3. การตรวจสอบ เป็นการดำเนินการตรวจสอบผลแห่งความรู้ที่ได้สืบค้นมา โดยอาจตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลที่อ้างอิง
4. การบันทึกจัดเก็บ หลังจากที่ได้ตรวจสอบผลแห่งความรู้จนเป็นที่แน่ใจแล้วบันทึกการจัดเก็บข้อมูลรู้นั้นไว้เป็นเอกสาร (สมุดจดบันทึก) แฟ้ม (เก็บเอกสาร) แผ่นดิสก์ แผ่นซีดี และในเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อย่างอื่นที่เหมาะสม

จากลักษณะของทักษะการแสวงหาความรู้ดังกล่าวมาข้างต้น เป็นลักษณะที่มีความจำเป็นจะต้องมีการฝึกฝนและปฏิบัติในการสืบค้นหาความรู้ ซึ่งมีขั้นตอนที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาในการสืบค้นความรู้
 - 1.1 การตั้งประเด็นค้นคว้า
 - 1.2 กำหนดขอบเขตของประเด็นค้นคว้า
 - 1.3 อธิบายประเด็นค้นคว้า
 - 1.4 แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นค้นคว้า
2. การวางแผนในการสืบค้นความรู้
 - 2.1 สืบค้นความรู้เรื่องอะไร
 - 2.2 สืบค้นความรู้จากสื่ออะไร
 - 2.3 สืบค้นความรู้ที่ไหน
 - 2.4 สืบค้นความรู้อย่างไร
 - 2.5 เริ่มต้นเมื่อไร

3. การดำเนินการสืบค้นความรู้ตามแผนที่กำหนดไว้

การดำเนินการสืบค้นความรู้ที่สนใจตามแผนหรือแนวทางที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสืบค้นความรู้
 - 4.1 จำแนก จัดกลุ่ม และจัดลำดับข้อมูล
 - 4.2 พิจารณองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูล
5. การสรุปผลจากการค้นคว้าและการบันทึกจัดเก็บ
 - 5.1 การอภิปรายผลการค้นคว้า
 - 5.2 การสรุปกระบวนการในการค้นคว้า
 - 5.3 การบันทึกจัดเก็บข้อมูลความรู้เป็นเอกสาร

แนวทางการส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

วาริ ธีระจิตร์ (2534, หน้า 101–103) ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังและส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ดังนี้

1. ฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน ช่างจด – จำ และบันทึกกิจกรรมการอ่านซึ่งสามารถจัดทำได้ในหลายๆกลุ่มสาระวิชา
2. ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต เพราะถือว่าการสังเกตช่วยให้ผู้เรียนรอบรู้และเข้าใจได้ดีพอๆ กับการเรียนรู้โดยวิธีอื่น
3. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหาความรู้ ครูผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านนี้ โดยการจัดวิธีการสอนให้มีวิธีการสอนให้มีกิจกรรมการค้นคว้ามากๆ หนังสือจะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะช่วยให้การฝึกวิธีนี้ได้ผล

4. ฝึกให้ผู้เรียนทำรายงานค้นคว้าจากปัญหาต่างๆที่อยู่ในความสนใจและเกี่ยวข้องกับ ผู้เรียน โดยครูผู้สอนควรจัดเวลาให้ผู้เรียนอย่างเพียงพอ เปิดโอกาสให้ทำทั้งในห้องเรียนและ มอบหมายให้ทำงานนอกเวลาตามความเหมาะสม ผู้สอนควรสรุปแนวทางการเขียนรายงานว่ามี ขอบเขตการจัดทำอย่างไร ควรวางรูปแบบการเรียนร่วมกับผู้อื่น และให้แนวทางที่จะให้ผู้เรียน ประเมินผลการรายงานนั้นได้

5. ฝึกให้ผู้เรียนหาคำตอบจากคำถามต่างๆ เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนอาจสอดแทรกใน กิจกรรมการเรียน และทำได้ในเวลาและนอกเวลา

6. ให้ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและเร้าให้เกิดความสนใจต่อการแสวงหาความรู้จากครูผู้สอน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศต่างๆให้เกิดความสนใจ

7. ครูผู้สอนคัดเลือกข้อความหรือบทความที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแสวงหาความรู้ให้ผู้เรียน ได้อ่านสม่ำเสมอ บทความเหล่านั้นอาจคัดเลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในหน่วยการเรียนต่างๆ เพื่อเสริมบทเรียนและใช้เป็นเอกสารเสริมประสบการณ์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2540, หน้า 19) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการ แสวงหาความรู้ว่า การฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้นั้นมีขั้นตอนที่เฉพาะเจาะจง แต่ทว่า ขั้นตอนดังกล่าวนั้นสามารถฝึกฝนได้จากขั้นตอนการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติทั่วไป ซึ่งสามารถสรุป เป็นขั้นตอนในการสอนทักษะ ได้ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจ ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ รู้แน่ชัดว่าทำอะไรจึงจะเป็น การเรียนทักษะ ในขั้นนี้จะต้องมีการวิเคราะห์ทักษะที่จะสอนว่าสิ่งนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง ใช้ทักษะแบบใด

2. การลงมือปฏิบัติ ในการลงมือปฏิบัติครูผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ สำนวณว่ามีความ พร้อมและมีความเข้าใจในการเรียนฝึกทักษะนั้น เพียงใด ผู้เรียนยังขาดทักษะใดควรสอนสิ่งใด เพิ่มเติม สำหรับผู้ที่มีความพร้อมอยู่แล้วควรจะสนับสนุนทักษะนั้นต่อไปอย่างไร อธิบายและสาธิต ให้ผู้เรียนเห็นวิธีฝึกทักษะอย่างชัดเจน โดยวิธีการต่างๆผู้เรียนเริ่มลงมือฝึกทักษะนั้นๆ โดยครูผู้สอน จะต้องจัดสิ่งเร้าและการตอบสนองให้กับผู้เรียนในระยะเวลาที่เหมาะสม และให้ผู้เรียนได้ฝึก กระทำบ่อยๆ

3. การทราบผลการฝึกทักษะ ในขั้นนี้ผู้เรียนนำผลการฝึกทักษะในแต่ละครั้งมาเปรียบเทียบ กัน โดยครูผู้สอนจะบอกถึงข้อดี และข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างชัดเจนมากที่สุดและผู้เรียนจะต้อง นำผลที่ได้รับจากการวิจารณ์นั้น ไปปรับปรุง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

4. ความสามารถในการทำกิจกรรมและสามารถทำได้โดยอัตโนมัติ ในขั้นนี้เป็นขั้นที่ นักเรียนสามารถกระทำได้โดยอัตโนมัติ กระทำได้อย่างคล่องแคล่ว

ทักษะการสร้างปัญญา

ทักษะการสร้างปัญญาให้กับผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มี 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทักษะการสังเกต คือ การสังเกตสิ่งที่เราเห็น สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่เราจะศึกษา โดยสังเกตเกี่ยวกับแหล่งที่มา ความเหมือน ความแตกต่าง สาเหตุของความแตกต่าง ประโยชน์ และผลกระทบ วิธีฝึกการสังเกต คือ การฝึกสมาธิ เพื่อให้มีสติ และทำให้เกิดปัญญา มีโลกทรรศน์ มีวิวิคิด

ขั้นตอนที่ 2 ทักษะการบันทึก คือ การบันทึกสิ่งที่ต้องจำหรือต้องศึกษา มีหลายวิธี ได้แก่ การทำสรุปย่อ การเขียนเค้าโครงเรื่อง การขีดเส้นใต้ การเขียนแผนภูมิ การทำเป็นแผนภาพ หรือ ทำเป็นตาราง เป็นต้น วิธีฝึกการบันทึก คือ การบันทึกทุกครั้งที่มีการสังเกต มีการฟัง หรือมีการอ่าน เป็นการพัฒนาปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 ทักษะการนำเสนอ คือ การทำความเข้าใจในเรื่องที่จะนำเสนอให้ผู้อื่นรับรู้ได้ โดยจดจำในสิ่งที่นำเสนอออกมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การทำรายงานเป็นรูปเล่ม การรายงานปากเปล่า การรายงานด้วยเทคโนโลยี เป็นต้น วิธีฝึกการนำเสนอ คือ การฝึกตามหลักการของการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ จนสามารถนำเสนอ ได้ดีซึ่งเป็นการพัฒนาปัญญา

ขั้นตอนที่ 4 ทักษะการฟัง คือ การจับประเด็นสำคัญของผู้พูด สามารถตั้งคำถามเรื่อง ที่ฟังได้ รู้จุดประสงค์ในการฟัง ผู้เรียนจะต้องค้นหาเรื่องสำคัญในการฟังให้ได้ วิธีฝึกการฟัง คือ การทำเค้าโครงเรื่องที่ฟัง จดบันทึกความคิดหลัก หรือถ้อยคำสำคัญลงในกระดาษบันทึกที่เตรียมไว้ อาจตั้งคำถามในใจ เช่น ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร เพราะเหตุใด อย่างไร เพราะจะทำการฟัง มีความหมายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ทักษะการถาม คือ การถามเรื่องสำคัญ ๆ การตั้งคำถามสั้น ๆ เพื่อนำคำตอบ มาเชื่อมต่อให้สัมพันธ์กับสิ่งที่เรารู้แล้วมาเป็นหลักฐานสำหรับประเด็นที่กล่าวถึงสิ่งที่ทำให้เราฟัง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การถามเกี่ยวกับตัวเราเอง การฝึกถาม-ตอบ เป็นการฝึกการใช้เหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อย่างชัดเจน ถ้าเราฟังโดยไม่ถาม-ตอบ ก็จะเข้าใจ ในเรื่องนั้น ๆ ไม่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 6 ทักษะการตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม คือ การตั้งสมมติฐาน และตั้งคำถาม สิ่งที่เรารู้ไปแล้วได้ว่า คืออะไร มีประโยชน์อย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จได้ การฝึกตั้งคำถาม ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ ทำให้ออกมาได้คำตอบ

ขั้นตอนที่ 7 ทักษะการค้นหาคำตอบจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น จากหนังสืออินเทอร์เน็ต คุยกับคนแก่ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม การค้นหาคำตอบต่อคำถามที่สำคัญจะสนุก และทำให้ได้ ความรู้มาก บางคำถามหาคำตอบทุกวิถีทางแล้วไม่พบ ต้องหาคำตอบต่อไปด้วยการวิจัย

ขั้นตอนที่ 8 ทักษะการทำวิจัยสร้างความรู้ การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้ค้นพบความรู้ใหม่ ทำให้เกิดความภูมิใจ สนุก และ มีประโยชน์มาก

ขั้นตอนที่ 9 ทักษะการเชื่อมโยงบูรณาการคือ การเชื่อมโยงเรื่องที่เรารู้มา ให้เห็นภาพรวม ทั้งหมด มองเห็นความงดงาม มองให้เห็นตัวเอง ไม่ควรให้ความรู้นั้นแยกออกเป็น ส่วน ๆ

ขั้นตอนที่ 10 ทักษะการเขียนเรียบเรียง คือ การเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้น โดยการ ค้นคว้า หาหลักฐานอ้างอิงความรู้ให้ถี่ถ้วน แม่นยำขึ้นการเรียบเรียงทางวิชาการจึงเป็นการพัฒนา ปัญญาอย่างสำคัญ และเป็นประ โยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

วิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล (2540, หน้า 19) ได้กล่าวถึงการศึกษาหาความรู้มีขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประเด็นค้นคว้า ประกอบด้วย
 - 1.1 การตั้งประเด็นค้นคว้า
 - 1.2 การกำหนดขอบเขตของประเด็นค้นคว้า
 - 1.3 การอธิบายประเด็นค้นคว้าซึ่งเป็นการนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นค้นคว้า
 - 1.4 การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นค้นคว้า
2. การคาดคะเน ประกอบด้วย
 - 2.1 การตั้งประเด็นคาดคะเน
 - 2.2 การอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นคาดคะเนผล
 - 2.3 การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นคาดคะเนผล
3. การกำหนดวิธีการค้นคว้าและการดำเนินการ ประกอบด้วย
 - 3.1 จำแนกวิธีการค้นคว้า คือ การระบุแนวทางต่าง ๆ
 - 3.2 เลือกวิธีการค้นคว้าพร้อมระบุเหตุผล
 - 3.3 วางแผนค้นคว้าตามแนวทางที่ได้แสดงขั้นตอนการดำเนินการค้นคว้า
 - 3.4 การคาดคะเนสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคในการค้นคว้า
 - 3.5 ดำเนินการค้นคว้า
4. การวิเคราะห์ผลการค้นคว้า ประกอบด้วย
 - 4.1 การจำแนก จัดกลุ่ม และจัดลำดับข้อมูล
 - 4.2 การพิจารณาองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยจัดลำดับความสำคัญ

5. การสรุปผลการค้นคว้า ประกอบด้วย

5.1 การสังเคราะห์ข้อมูล คือ การเรียบเรียงข้อมูลที่ค้นพบจากการค้นคว้าและสรุป

เป็นประเด็น

5.2 การอภิปรายผลการค้นคว้า คือการแสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล เกี่ยวกับประเด็น

ที่พบจากการค้นคว้า พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ค้นพบ ที่สามารถเรียบเรียงไปถึงประเด็นค้นคว้าใหม่

5.3 การสรุปกระบวนการในการค้นคว้า คือ การระบุขั้นตอนหลักของกระบวนการ

ค้นคว้า

5.4 การประเมินกระบวนการที่ใช้ในการค้นคว้าคือ การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง

และแนวทางแก้ไขกระบวนการค้นคว้าที่กำหนดในการประเมินทักษะการแสวงหาความรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้นั้น ครูผู้สอนต้องฝึกให้ผู้เรียนรักการอ่าน ชอบสังเกต ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย สามารถตั้งคำถามและฝึกการหาคำตอบจากคำถามต่างๆ โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงด้วยวิธีการที่ถูกต้องและเป็นระบบ

สรุปลักษณะทักษะการแสวงหาความรู้ดังกล่าวในสาระประวัติศาสตร์ก็นับว่าเป็นศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งได้ก็เพราะวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะสืบค้นหาความจริงในสังคมมนุษย์อย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่นักประวัติใช้ค้นหาความจริง คือ หลักฐานหรือร่องรอยที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่แตกต่าง คือวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ทฤษฎีทางธรรมชาติได้ แต่ประวัติศาสตร์นั้นเป็นเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากหลักฐานและการสืบค้นที่เป็นระบบ วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงเป็น“ทักษะกระบวนการ” ที่ช่วยสร้างเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในยุคโลกาภิวัตน์

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะทำการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยการศึกษาเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเอง

ความหมายของการสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2549) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

ไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนให้ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล การแสวงหาความรู้จากสื่อการเรียนรู้ต่างๆการทำงานกลุ่ม กิจกรรมดังกล่าวมีหลากหลายวิธีที่ส่งเสริมพัฒนาและให้ความสำคัญกับนักเรียน เนื้อหาสาระ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้จะเกิดผลสำเร็จได้ ครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระและกระบวนการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ การสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่มีกิจกรรมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการแสวงหาความรู้ร่วมกัน ขอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ขอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมนักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนการแสวงหาความรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม

นวลจิตต์ ชาวศิริพิงศ์ (2538) กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ “การสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม” ดังนี้

1. ขั้นเสนอปัญหา

1.1 เป็นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เผชิญปัญหา หรือสถานการณ์ต่างๆที่จะทำให้ นักเรียนเกิดความงุนงงสงสัย

1.2 คำถามหรือประเด็นปัญหา หรือสถานการณ์ที่นำมาเสนอ เพื่อให้นักเรียนเกิดความงุนงงสงสัย ควรมีลักษณะดังนี้

1.2.1 เป็นประเด็นปัญหาทั่วไปที่ไม่ใช่ความขัดแย้งเห็นทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งจะมีผลกระทบทางด้านจิตใจ เพื่อให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น

1.2.2 คำถามหรือประเด็นปัญหา หรือสถานการณ์นั้นเหมาะสมกับวัย ความรู้ ความสามารถของนักเรียนที่จะแสวงหาความรู้

2. ขั้นพิจารณาปัญหา

2.1 เป็นกิจกรรมที่ครูจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2.2 ครูควรให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด โดยไม่แสดงอาการหรือคำพูดที่ขัดขวางความคิดเห็นของนักเรียนหรือทำให้นักเรียนกลัว ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

3. ขั้นคิดวิธีแสวงหาความรู้

3.1 เป็นกิจกรรมที่ครูจะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ อยากเห็น อยากแสวงหา คำตอบ แสวงหาความรู้

3.2 ครูให้นักเรียนวางแผน คิดวิธีการที่จะค้นคว้าหาความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการ เพื่อมาสนับสนุนความคิดเห็นของตน

3.3 ควรเป็นกิจกรรมกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่ในแต่ละกลุ่ม เพื่อแสวงหาความรู้

4. ขั้นค้นคว้าแสวงหาความรู้

4.1 นักเรียนดำเนินการแสวงหาความรู้ ตามบทบาทหน้าที่ที่นักเรียนได้รับจากกลุ่ม

4.2 ครูให้คำแนะนำนักเรียนเรื่องสื่อการเรียนรู้ แหล่งค้นคว้าหาความรู้

4.3 ครูดูแลการทำงานของนักเรียน แนะนำให้นักเรียนร่วมมือกันอย่างจริงจังใน

การทำงาน เพื่อค้นคว้าแสวงหาความรู้ และติดตามการทำงานของนักเรียน

5. ขั้นเสนอผลการแสวงหาความรู้

5.1 ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เสนอข้อมูลความรู้ที่ได้ไปแสวงหามาได้โดย

การอภิปราย วิเคราะห์ข้อมูลความรู้ และผลของคำตอบ

5.2 ให้แต่ละกลุ่มอภิปราย วิเคราะห์การทำงานของกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคใน

การทำงาน

6. ขั้นสรุปผล

6.1 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการศึกษาแสวงหาความรู้

ทั้งกระบวนการแสวงหาความรู้ และผลของคำตอบ

6.2 ครูส่งเสริมสนับสนุนหากนักเรียนยังต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป

6.3 ครูแนะนำแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เพื่อประโยชน์ต่อนักเรียนในการแสวงหาความรู้

ต่อไป

วิธีการแสวงหาความรู้

นวลจิตต์ เชาวศิริพิงส์ (2538) กล่าวถึง การแสวงหาความรู้ หรือการได้รับข้อมูลต่างๆ ของคนเรานั้นมีหลายวิธี ตั้งแต่วิธีการที่ไม่ได้ใช้เหตุผล ไม่มีระบบ จนกระทั่งถึงวิธีการที่ใช้เหตุผล มีระบบ ได้แก่

1. ประสบาสัมผัส (Sensory experience)

การรับรู้ข้อมูลของคนเรานั้น อันดับแรกเราจะรับทางสัมผัส 5 แห่ง คือ ได้เห็นด้วยตา ได้ยิน ได้รับกลิ่น ได้รับรส และได้สัมผัส ความรู้ทางประสาทสัมผัส อาจจะเชื่อถือไม่ได้ เพราะเป็นความรู้สึกที่ได้รับเพียงเล็กน้อย ไม่ได้สัมผัสข้อมูลทั้งหมด

2. ประสบการณ์ส่วนตัว (Personal experience)

ประสบการณ์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ ในลักษณะนี้ดีกว่าประสาทสัมผัส เพราะต้องพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ และใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่ ช่วยในการตัดสินใจ หรือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

3. จารีตประเพณี (Tradition)

แหล่งความรู้อีกอย่างหนึ่งที่คนเราได้รับมาอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติสืบทอดกันเรื่อยมา คือ จารีตประเพณี ถ้าจารีตประเพณีถูกต้อง เราก็จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง แต่ถ้าจารีตประเพณีนั้นไม่ถูกต้อง เราก็จะได้รับข้อมูลที่ผิดและไม่ถูกต้องและปฏิบัติกันผิดๆ เรื่อยมา

4. ข้อตกลงกับผู้อื่น (Agreement with others)

วิธีการเรียนรู้ที่ได้จากแหล่งข้อมูลอีกวิธีหนึ่งคือ จากความคิดเห็นจากผู้อื่น ซึ่งมีทั้งข้อดีคือสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ดังนั้นเราสามารถตรวจสอบความถูกต้อง และสภาพเป็นจริงได้ ซึ่งคิดว่าวิธีแรกเพราะวิธีนี้มีกรอบอธิบาย ลงความเห็น แต่บางครั้งความคิดเห็น โดยมีการลงมติ อาจจะไม่ถูกต้อง

5. ครอบรู้ (Authority)

ในสมัยก่อนผู้ครอบรู้หรือนักปราชญ์ เป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีอำนาจเหนือคนทั่วไป พวกแล้วคนส่วนใหญ่จะเชื่อถือ และเชื่อว่าเป็นจริง ซึ่งบางครั้งสิ่งที่กล่าวนั้นอาจจะไม่ถูกต้องก็ได้

6. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Expert opinion)

เป็นการหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญนั้นอาจจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ มาอย่างดี หรือ เป็นผู้ที่ยุติธรรมในระดับสูง โดยที่ผู้เชี่ยวชาญนั้นอาจจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือความรู้ที่มีอยู่แนะนำ หรือ แสดงความคิดเห็น ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ทันสมัย หรือ ผิดพลาดได้

7. ความเป็นเหตุเป็นผล (Logic)

ความเป็นเหตุเป็นผลเป็นวิธีการหนึ่ง ที่ทำให้ได้สร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ เป็นองค์ความรู้ที่ไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัสโดยตรง แต่เกิดจากการพิจารณาจากสาเหตุต่างๆ แล้วจึงสรุปเป็นผลหรือองค์ความรู้ ถ้าเหตุหลักและเหตุรองเป็นจริง ข้อสรุปจะเป็นความรู้ ที่เชื่อถือได้ แต่ถ้าเหตุหลักและเหตุรอง เป็นเท็จ ข้อสรุปอาจจะเป็นความรู้ที่เชื่อถือไม่ได้ จึงต้องควรระวังในการแสวงหาความรู้โดยวิธีนี้ การแสวงหาความรู้ โดยใช้เหตุผลนี้ ถ้าเป็นการสรุปจากเหตุผลหลักเราเรียกว่า การอนุมาน ถ้าเป็นการสรุปจากเหตุผลย่อย หลากๆ เหตุผล เราเรียกว่า การอนุมาน

8. เอกสาร (Documentation)

เป็นแหล่งข้อมูลที่ได้จากการบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีฯ ที่ผู้ค้นพบได้บันทึกไว้ หรือหน่วยงานบันทึกไว้ เมื่อพิจารณาจะพบว่าการแสวงหาความรู้จากเอกสาร จะมีแหล่งความรู้ มากมาย สามารถค้นหาได้ตลอดเวลา และ สะดวกต่อการค้นหาด้วย ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านล่วงเลยไปนานแล้วก็ตาม

9. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (The scientific method)

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการหาความรู้ ที่มีระบบ มีขั้นตอน เชื่อถือได้ โดยมีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นตอน

9.1 กำหนดปัญหา (Identification of a problem)

9.2 นิยามปัญหา (Definition of a problem)

9.3 ตั้งสมมติฐาน (Formulation of hypothesis)

9.4 ตรวจสอบแต่ละสมมติฐาน (Projection of consequences)

9.5 ทดสอบสมมติฐาน (Testing of hypotheses)

นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้นักเรียนฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการการใช้ “วิธีการทางประวัติศาสตร์” ในการสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ที่น่าสนใจตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และฝึกฝนต่อเนื่องทุกชั้นปีจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอีกวิธีหนึ่ง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถาม การค้นหาและรวบรวมหลักฐาน การวิเคราะห์หลักฐาน การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถามหรือการสังเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่า การแสวงหาความรู้ของคนเรามีหลายวิธี เช่น การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แต่ไม่มีระบบ หรือเหตุผล ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัว การแสวงหาความรู้จากผู้อื่น ได้แก่ ผู้รอบรู้และผู้เชี่ยวชาญ การแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูล ได้แก่ แหล่งความรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกสาร การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล มีระบบและใช้วิธีการที่เหมาะสม จะทำให้การศึกษาค้นคว้ามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาจึงสนใจใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

เอกสารเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ สมศักดิ์ สินธุระเวช (2540, หน้า 56) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แผนการเรียนรู้นั้นเปรียบเสมือนเป็นพิมพ์เขียวที่บอกให้ทราบว่า กลุ่มประสบการณ์นั้น ต้องการให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ใด ผู้สอนมีหน้าที่ต้องทำอะไร ตรงจุดไหน การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนจะอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น แผนการเรียนรู้นั้นจัดขึ้นคงต้องมี องค์ประกอบต่างๆ ให้ความสมบูรณ์มากที่สุดนำไปใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพและสะดวกต่อการปฏิบัติ

วัฒนาพร ระงับสุข (2542, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของแผนการเรียนรู้นี้คือ แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ณัฐวุฒิ กิรุงเรือง และคณะ (2545, หน้า 53) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson plan) ไว้ว่าหมายถึง การเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ และเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งให้

บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด แผนการจัดการเรียนรู้มี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับหน่วยการเรียน (Unit Plan) และระดับบทเรียน (Lesson Plan)

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2545, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อแจกแจงรายละเอียดของหลักสูตร ทำให้ครูผู้สอนสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนเป็นรายชั่วโมง

รุจิรี ภูสาระ (2545, หน้า 159) ให้ความหมายว่า เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในสาระในแต่ละกลุ่ม

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 139) ให้ความหมายว่า หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2549, หน้า 58) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเตรียมการสอนหรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา/ เจตคติ/ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการสอนหรือแหล่งการเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร

ชนาธิป พรกุล (2551, หน้า 85) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เขียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้สอนมีความพร้อมและมั่นใจว่าจะสามารถสอนได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และดำเนินการสอนได้ราบรื่น

จากความหมายที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระบบการเรียนรู้ที่ผู้สอนสร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ซึ่งมีองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระสำคัญ เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

สุพล วังสินธุ์ (2543, หน้า 6) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเสมือนกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พอสรุปความสำคัญได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิชาที่สอน วิธีเรียนที่ดีที่เกิดจาก การผสมผสานความรู้ และการจัดวิทยาการศึกษา
2. ช่วยให้ครูเฝ้าศึกษาหาความรู้ ทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการวัดผลและประเมินผล

3. ส่งเสริมให้ครูใฝ่ศึกษาหาความรู้ทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รวมถึง การวัดผลและประเมินผล

4. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทนได้

5. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา

และ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 3-4) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้าง แผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ครูมีโอกาสศึกษาหลักสูตร แนวการสอน การวัดผลประเมินผล รวมทั้งเอกสารอื่นๆ

ได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม

2. ครูสามารถเตรียมกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงได้

มากกว่า เช่น ปัจจัยเรื่องอำนวยความสะดวก ทรัพยากร ค่านิยม และความเชื่อมั่นของท้องถิ่น

3. แผนการจัดการเรียนรู้ของครูจะเป็นคู่มือของตนเองที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับผู้เรียน

ระยะเวลา จำนวนชั่วโมงที่ใช้จริงในแต่ละภาคเรียน สามารถสอนได้ครบถ้วนและทันเวลา

4. ครูผู้สอนสามารถใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด

หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน

ซึ่งสอดคล้องกับ บุรชัย ศิริมหาสาคร (2545, หน้า 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผน

การจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. แผนการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า

แผนการสอนของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการสอน สื่อนวัตกรรมและจิตวิทยาการเรียนรู้ ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่ตนเองสอนอยู่

2. แผนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิค

การสอน สื่อนวัตกรรมและวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

3. แผนการเรียนรู้ทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะปฏิบัติการสอนแทน สามารถปฏิบัติการสอน

ได้อย่างมั่นใจ และมีประสิทธิภาพ

4. แผนการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่แสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป

5. แผนการเรียนรู้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไป

เสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อน

ตำแหน่งหรือยกระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

แพรพรรณ สมทรัพย์ (2545, หน้า 5) ได้ให้ความสำคัญของแผนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การจัดทำแผนการเรียนรู้จะช่วยให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสที่จะศึกษาหลักสูตร แนวการสอน

วิธีการวัดผลและประเมินผล ศึกษาเอกสาร ตำรา ได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม

2. แผนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น

3. แผนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพของผู้สอน ในการนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ระยะเวลาและสภาพการเรียนการสอนที่แท้จริงในแต่ละภาคเรียน ช่วยให้ผู้สอนได้ครบถ้วน ทันท่วงเวลา และช่วยให้มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น

4. แผนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนใช้เป็นข้อมูล หรือหลักฐานอ้างอิง ได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรงแก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง ว่าผู้สอนได้ทำการสอนอย่างไร ใช้สื่ออุปกรณ์ และทรัพยากรอะไรบ้าง อย่างไร

5. แผนการเรียนรู้จะใช้เป็นคู่มือครูที่สอนแทนได้

6. แผนการเรียนรู้จะเป็นเอกสารสำหรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี

7. แผนการเรียนรู้จะเป็นเอกสารที่แสดงถึงการพัฒนาวิชาชีพและมาตรฐานวิชาชีพครู ที่แสดงว่างานสอนเป็นงานที่จะต้องได้รับการฝึกฝน โดยเฉพาะ มีเครื่องมือและเทคนิคที่จำเป็นสำหรับประกอบอาชีพด้วย

นอกจากนี้ สุวิทย์ มูลคำ และคณะ (2549, หน้า 58) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนที่ดี วิธีเรียนที่ดี ที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยาการศึกษา

2. ช่วยให้ผู้สอนมีคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่ทำได้ล่วงหน้าด้วยตนเอง และทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย

3. ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนของตนได้เดินไปในทิศทางใด หรือทราบว่า จะสอนอะไร ด้วยวิธีใด สอนทำไม สอนอย่างไร จะใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อะไร และจะวัดและประเมินผลอย่างไร

4. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนใฝ่ศึกษาหาความรู้ ทั้งเรื่องหลักสูตร วิธีจัดการเรียนรู้ จะจัดหา และใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล

5. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอน(จัดการเรียนรู้)แทนได้

6. แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้และพัฒนาแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อวงการการศึกษา

7. เป็นผลงานทางวิชาการที่แสดงถึงความชำนาญและความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน สำหรับประกอบการประเมินเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งและวิทยฐานะครูให้สูงขึ้น

จากความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว พอสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อครูเป็นอย่างมาก ช่วยให้ครูได้มีโอกาสศึกษาหลักสูตร เป็นสื่อเพื่อกำหนดบทบาทของครูที่จะพัฒนาการเรียนรู้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด

ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้

รุจิร ภูสาระ (2545, หน้า 159-161) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องตอบคำถามได้ว่าให้นักเรียนมีคุณสมบัติอันพึงประสงค์อะไรบ้าง ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังที่ ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง (2545, หน้า 53-54) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการเรียนรู้

1. เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. เพื่อให้จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน
3. เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการสอน
4. เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการจัดการเรียนรู้
5. เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ
6. เพื่อให้ผู้อื่นสอนแทนได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น
7. เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพในการปฏิบัติการสอน
8. เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน (แผนการเรียนรู้เป็นลักษณะเฉพาะ

ของวิชาชีพ) เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน เพราะเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ข้างต้นสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อครูผู้สอน เพราะเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ สามารถจัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนไม่สับสน และมีความสะดวกและเข้าใจแก่ผู้ที่จะมาสอนแทน ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

สงบ ลักษณะ (2544, หน้า 20) กล่าวถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีไว้ดังนี้

1. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปตามความมุ่งหมาย
2. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบ มาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

3. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำไปใช้ได้จริง

4. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยง

การใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปราคาสูง

สุวิทย์ มูลคำ (2549, หน้า 59) ได้กล่าวถึงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ไว้ชัดเจน ในการสอนเรื่องนั้นๆต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติ

อย่างไร หรือด้านใด

2. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน และนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตาม

จุดประสงค์ได้จริง ระบุบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรจึงจะ

ทำให้การเรียนการสอนบรรลุผล

3. กำหนดสื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ไว้ชัดเจน จะใช้สื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้

อะไรบ้าง และจะใช้อย่างไร

4. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลไว้อย่างชัดเจน จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัด

และประเมินผลใด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้

5. ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ในกรณีที่มีปัญหาเมื่อมีการนำไปใช้หรือไม่สามารถ

กำหนดการจัดการเรียนรู้ตามแผนนั้น ได้ก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ โดยไม่กระทบต่อ

การเรียนการสอนและผลการเรียนรู้

6. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่างๆ และสอดคล้องกับสภาพที่

เป็นจริงที่ผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่

7. แปลความได้ตรงกัน แผนการเรียนรู้ที่เขียนขึ้นจะต้องสื่อความหมายได้ตรงกัน เขียนให้

อ่านเข้าใจง่าย กรณีมีการสอนแทนหรือเผยแพร่ ผู้นำไปใช้สามารถเข้าใจและใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์

ของผู้เขียนแผนการเรียนรู้

8. มีการบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะสะท้อนให้เห็นการบูรณาการแบบองค์รวม

ของเนื้อหาสาระความรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

9. มีการเชื่อมโยงความรู้ข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีความ

ชัดเจนในเรื่องของการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์และ

แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการวัดและประเมินผล เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถจะปรับเปลี่ยนได้

ตามความเหมาะสม มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

จากลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

จะต้องมีความชัดเจน ในส่วนของการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและ

แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตาม

ความเหมาะสม ทันสมัย ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ และขั้นตอนในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่ง อ้อยทิพย์ ทองดี (2544, หน้า 2) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้
2. สาระสำคัญ
3. จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 3.1 จุดประสงค์ปลายทาง
 - 3.2 จุดประสงค์นำทาง
4. เนื้อหาสาระ
5. กิจกรรมการเรียนการสอน
6. สื่อการเรียนการสอน
7. การวัดผลและประเมินผล
8. บันทึกหลังการสอน

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2545, หน้า 46) ได้นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วย หัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ชื่อกลุ่มสาระ
 - 1.2 ชั้น
 - 1.3 ภาคเรียนที่
 - 1.4 ชื่อแผน
 - 1.5 เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. ผลการจัดการเรียนรู้
3. สาระการเรียนรู้
4. กระบวนการจัดการเรียนรู้
5. กระบวนการวัดและประเมินผล
6. แหล่งการเรียนรู้

ณัฐวดี กิจรุ่งเรือง (2545, หน้า 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า นักการศึกษา นักวิชาการ ทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ คล้ายคลึงกันในองค์ประกอบหลัก แต่แตกต่างกันในบางประเด็น

ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่าแผนการจัด
การเรียนรู้ควรมีองค์ประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. หัวเรื่อง (Heading)
2. สาระสำคัญ (Concept)
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective)
4. เนื้อหาสาระ (Content)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (Activities)
6. สื่อการเรียนรู้ (Material & M media)
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment)

นอกจากนี้ ชนาธิป พรกุล (2551, หน้า 86) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้
ในปัจจุบันในปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ได้แก่

1. เรื่องและเวลาที่สอน
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง/จุดประสงค์การเรียนรู้
3. สาระสำคัญ
4. เนื้อหา (สาระการเรียนรู้)
5. กิจกรรมการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนการสอน)
6. กิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ (สื่อการเรียนการสอน)
7. การวัดและประเมินผล

แผนการเรียนรู้ที่ดีควรมีองค์ประกอบที่สำคัญครบถ้วนทุกองค์ประกอบ มีความสอดคล้อง
เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม ผู้สอนสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้อง
ขององค์ประกอบต่างๆได้ด้วยตนเอง

ความถูกต้อง หมายถึง ข้อความในแต่ละองค์ประกอบ ที่มีความเกี่ยวข้องต่อเนื่องอย่าง
สมเหตุสมผลเป็นเรื่องเดียวกัน

การสอนในชีวิตประจำวัน หากผู้สอนเขียนรายละเอียดของทั้ง 7 องค์ประกอบ และสอน
ได้บรรลุจุดประสงค์ก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมองค์ประกอบอื่นๆเว้นแต่มีจุดประสงค์
อย่างอื่น

จากองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ดังกล่าวสรุปได้ว่าแผนการเรียนรู้มีองค์ประกอบ
ที่สำคัญหลายอย่าง แผนการเรียนรู้ที่จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญที่ถูกต้องครบถ้วน สอดคล้อง
สัมพันธ์กัน

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามผู้สอนควรปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ว่าให้อยู่ในรูปแบบใด ถ้าโรงเรียนไม่ได้กำหนดไว้จึงเลือกแบบที่ตนเองเห็นว่า สะดวกต่อการนำไปใช้

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 411) ได้สรุปขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้และนำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้วพิจารณาจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป
2. ตั้งชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของแผนนั้น
3. กำหนดจำนวนเวลา ระบุระดับชั้นและช่วงชั้นของหลักสูตรให้ชัดเจน
4. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องครอบคลุม ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี รายภาคที่กำหนดไว้ แล้วลงมือเขียนเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การเรียนรู้รายวิชา
5. เลือกผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่วิเคราะห์ไว้แล้วตามข้อ 4.4 โดยเฉพาะผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การเรียนรู้หัวเรื่อง และสาระการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อกำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังปลายทางตามธรรมชาติของแผนนั้น ๆ
6. วิเคราะห์รายละเอียดของสาระการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อ นำ ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระที่จำเป็นจะต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและเป็นเนื้อหา ที่สำคัญ
7. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังนำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหา นั้น ๆ
8. เลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับ เนื้อหาและสภาพของผู้เรียน
9. เลือกสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับใช้ประกอบการจัดการ เรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผน เช่น รูปภาพ บัตรคำ วิดีทัศน์
10. กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงขั้นตอนการเรียนการสอนตามธรรมชาติ ตามลำดับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังนำทางและควรคำนึงถึงการบูรณาการ เทคนิควิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้รวมทั้งสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกัน เพื่อเชื่อมโยงเข้าไว้ในแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้
11. กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลโดยระบุเครื่องมือ และวิธีการประเมินผล การเรียน ทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนตามลำดับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังนำทางและทั้งที่เกิดขึ้นภายหลังการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังตามหลักสูตร

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้
ซึ่งมีหลายรูปแบบแต่อย่างไรก็ตาม ผู้สอนควรปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้
หากสถานศึกษาไม่ได้กำหนดรูปแบบไว้ จึงเลือกที่ตนมองเห็นว่าสะดวกต่อการนำไปใช้รูปแบบ
แผนการจัดการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545 : 46) ได้นำเสนอรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ตัวอย่างรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระ.....ชั้น.....ภาคเรียนที่.....
ชื่อแผน.....เวลา.....ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ

.....
.....

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

.....
.....

3. สาระการเรียนรู้

- 3.1
- 3.2

4. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- 4.1
- 4.2
- 4.3

5. กระบวนการวัดและประเมินผล

- 5.1
- 5.2
- 5.3

6. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

- 6.1
- 6.2
- 6.3

7. การวัดและประเมินผล

- 7.1
- 7.2

การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

การประเมินแผนการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับ จุดประสงค์ที่ต้องการทำว่าสอดคล้องกันหรือไม่ และได้ผลตามจุดประสงค์หรือไม่ หรืออาจจะ กล่าวได้ว่าเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียน ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ใน แผนการเรียนรู้หรือไม่ ฉะนั้นในการประเมินแผนการเรียนรู้จำเป็นต้องประเมินองค์ประกอบใน การจัดทำแผนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การวางแผนจนถึงผลผลิต ซึ่ง วัฒนาพร ระวังบุทกซ์ (2542, หน้า 170) ได้กล่าวถึงการประเมินแผนการเรียนรู้ว่าอาจจะดำเนินการได้ 3 ระยะดังนี้คือ

1. การประเมินแผนการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้ เป็นการตรวจสอบแผนการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้ จริงว่าเป็นแผนการเรียนรู้ที่เขียน ได้ถูกต้องตามรูปแบบการเขียนแผนการเรียนรู้หรือไม่แต่ละหัวข้อ ในแผนการเรียนรู้มีความเหมาะสม สอดคล้อง ครอบคลุม ถูกต้องตามหลักวิชาการ และที่สำคัญ แผนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญหรือไม่มีสิ่งใดที่ยังบกพร่อง ควรปรับปรุงแก้ไข

2. การประเมินแผนการเรียนรู้ระหว่างนำไปใช้ เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติไปตาม แผนการเรียนรู้ โดยสังเกตและบันทึกปัญหาหรือข้อบกพร่องต่างๆ ที่ทำให้การเรียนการสอน ไม่เป็นไปตามที่วางแผน หรือไม่ประสบความสำเร็จและประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุงต่อไป

3. การประเมินแผนการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการใช้ เป็นการประเมินภาพรวมเมื่อสอนจบแต่ละ หน่วยหรือบท และเมื่อสอนจบทั้งรายวิชา เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่าเมื่อจัดการเรียนการสอนตาม แผนการเรียนรู้ที่จัดไว้แล้วนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างไร

การประเมินองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระวังบุทกซ์ (2543, หน้า 179) ได้กล่าวถึงแนวทางการประเมินองค์ประกอบ ของแผนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนรู้

1.1 ถูกต้องตามหลักการเขียน

1.2 ครอบคลุมพฤติกรรมที่กำหนด(พุทธิพิสัย /ทักษะพิสัย/จิตพิสัย)

1.3 ระดับพฤติกรรมที่กำหนดเหมาะสมกับเวลา เนื้อหาและผู้เรียน

2. ตรวจสอบจุดประสงค์นำทาง

2.1 ระบุพฤติกรรมที่วัดได้ประเมินได้

2.2 ระบุพฤติกรรมที่ครบถ้วน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรลุพฤติกรรม

แต่ละด้านที่กำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 ระบุพฤติกรรมที่สอดคล้องตรงกับพฤติกรรมที่กำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้

3. ตรวจสอบเนื้อหา

3.1 ถูกต้องตามหลักวิชาการและทันสมัย

3.2 ครบถ้วน เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ใหม่ หรือพฤติกรรม

หรือทักษะ

3.3 ชัดเจน ไม่สับสน

4. ตรวจสอบสาระสำคัญ

4.1 แสดงความคิดรวบยอดของเนื้อหาหรือแก่นของเรื่อง

4.2 สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา

5. ตรวจสอบกิจกรรมการเรียนการสอน

5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

5.2 สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและวัยของผู้เรียน

5.3 เหมาะสมด้านเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของห้องเรียน

และโรงเรียน

5.4 น่าสนใจ จูงใจให้กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรม

5.5 สร้างเสริมทักษะ ข้อความรู้และพฤติกรรมที่กำหนดได้อย่างครบถ้วน

และมีประสิทธิภาพ

5.6 แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แปลกใหม่

5.7 เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

6. ตรวจสอบสื่อ

6.1 เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน

6.2 สอดคล้องกิจกรรมการเรียนการสอน

6.3 เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและโรงเรียน

7. ตรวจสอบการวัดและประเมินผล

7.1 วิธีการวัดและเครื่องมือวัด สอดคล้องกับพฤติกรรมที่กำหนดในจุดประสงค์การเรียนรู้

7.2 วิธีการวัดและเครื่องมือวัด มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชา

7.3 วิธีการวัดและเครื่องมือวัด มีความสอดคล้องกับขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้

ในกิจกรรม

7.4 ใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลายวิธี

7.5 เกณฑ์การประเมินมีความสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน

8. ตรวจสอบข้อเสนอแนะ

8.1 ระบุกิจกรรมที่จะเสริมสำหรับผู้เรียนที่เรียนเก่งและผู้เรียนที่เรียนช้า

8.2 ระบุกิจกรรมที่น่าสนใจเพิ่มเติม

จากการที่นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินแผนการเรียนรู้ พอสรุปได้ว่า เมื่อเขียนแผนการเรียนรู้ จัดทำสื่อต่างๆ รวมทั้งเครื่องมือและเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลประกอบแผนเรียบร้อยแล้ว ควรได้มีการประเมินแผน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ครอบคลุม เพื่อการปรับปรุงแก้ไขแผนการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ไพศาล เรือนทัพ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงของอาณาจักรไทยในรายวิชา 028 โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อารีญา ศิโรดม (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเรียน การสอนสังคมศึกษา ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการใช้วิธีการ ทางประวัติศาสตร์ มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนปกติอย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

อัจฉรา ต้นบรรจง (2545) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลการสอนโดยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ต่อการคิดวิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ เรื่องประวัติศาสตร์ เมืองเชียงใหม่พบว่า คำร้อยละของกระบวนการเรียนโดยวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 สูงกว่าครั้งที่ 1 แสดงว่านักเรียนที่เรียน โดย ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในทุกขั้นตอนสูงขึ้น และนักเรียนที่เรียนโดยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีการคิดอย่างวิจารณ์สูงขึ้น

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ช่วยให้นักเรียนได้สร้างองค์ ความรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการศึกษาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนมีความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ภาวนา ภูมิศรีสะอาด (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวิธีการแสวงหาความรู้ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปว่า วิธีการจัดกิจกรรมที่ครูนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างวิธีการแสวงหาความรู้ของนักเรียนมากที่สุด คือรูปแบบการสอนแบบค้นพบ รองลงมาคือการสอนโดยวิธีการสอนโดยวิธีการทดลอง และวิธีการสอนแบบการแก้ปัญหาตามลำดับ

ดี สูงสว่าง (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมความสามารถและเจตคติในการแสวงหาความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแล้วปรากฏว่า นักเรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้มากกว่าการอ่านที่ใช้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังจากใช้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนักเรียนมีเจตคติต่อการแสวงหาความรู้อยู่ในระดับดี

สุดา จันทรสุโข (2546) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ในท้องถิ่นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้เทคนิคโครงงานสำรวจ ผลการทดสอบหาค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ในโครงงานสำรวจจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการทดสอบหาค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ จากทักษะการแสวงหาในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยใช้เทคนิคโครงงานสำรวจพบว่านักเรียนมีความรู้หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พอสรุปได้ว่าการใช้เทคนิควิธีการต่างๆในการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สามารถพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ให้กับนักเรียน สามารถกระตุ้นให้นักเรียนมีความรักและความภูมิใจในท้องถิ่นของตน